

TÜRKİYE’NİN YENİ ÇÖZÜM SÜRECİNDE GEÇMİŞ KRİZLERDEN ALINACAK HUKUKİ VE SİYASİ DERSLER: 6-8 EKİM OLAYLARI ÖRNEĞİ

Hilal BARIN*

ÖZ

Bu makale, Türkiye’deki çözüm sürecinin tarihsel arka planını ve bu süreçte yaşanan önemli zorlukları ele alarak, özellikle 6-8 Ekim Olayları’nın çözüm sürecine etkilerini incelemektedir. Çözüm sürecinin karşılaştığı zorluklar ve yaşanan kırılmalar ışığında, uygulanan politikalar değerlendirilmektedir. 2013-2015 yılları arasında hız kazanan çözüm süreci, devlet ile PKK arasındaki müzakereler çerçevesinde belirginleşmiş olsa da, 6-8 Ekim Olayları gibi krizler, sürecin sürdürülebilirliğini tehdit eden önemli kırılmalar oluşturmuştur. 6-8 Ekim Olayları, çözüm sürecinin dönüm noktalarından biri olmuş ve gerçekleştirilen şiddet olayları, sürecin ilerleyişini ciddi şekilde sekteye uğratmıştır. Bu bağlamda, makale 6-8 Ekim olaylarının nedenleri, gelişim süreci ve sonuçlarını ele alarak, bu olayların çözüm sürecine etkilerini tartışmaktadır. Bu çalışma, HDP, AK Parti, CHP, MHP ve HÜDA PAR gibi siyasi aktörlerin olaylara yönelik tutumlarını inceleyerek, bu tutumların çözüm sürecinin seyrine etkilerini değerlendirmektedir. Ayrıca, çalışma, geçmişte yaşanan kırılmaların

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, E-Mail: hilal.barin@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3779-0021.

Makalenin Gönderim Tarihi : 24.01.2025.

Makalenin Kabul Tarihi : 10.06.2025.

ışığında, çözüm sürecinin geleceğine dair çıkarılacak dersleri tartışarak, toplumsal barışın sağlanması için gerekli adımların belirlenmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: AK Parti, CHP, Çözüm Süreci, 6-8 Ekim Olayları, HDP, Kürt Sorunu, MHP.

LEGAL AND POLITICAL LESSONS FROM PAST CRISES IN TURKEY'S NEW PEACE PROCESS: THE CASE OF THE OCTOBER 6-8 EVENTS

ABSTRACT

This article examines the historical background of Turkey's peace process and the significant challenges faced during this period, particularly focusing on the impact of the October 6-8 events on the peace process. It evaluates the policies implemented in light of the difficulties and ruptures encountered throughout the peace process. While the peace process, which gained momentum between 2013-2015, was primarily framed by negotiations between the state and the PKK, crises like the October 6-8 events posed major disruptions that threatened the sustainability of the process. The October 6-8 events became a turning point for the peace process, and the violent acts that occurred seriously interrupted its progress. In this context, the article discusses the causes, development, and outcomes of the October 6-8 events, analyzing their impact on the peace process. This study also examines the positions of political actors such as HDP, AK Party, CHP, MHP, and HÜDA PAR toward the events and evaluates how these positions affected the course of the peace process. Furthermore, the study aims to contribute to identifying the necessary steps for achieving societal peace by discussing lessons that can be drawn from past ruptures and the future of the peace process.

Keywords: AK Party, CHP, Peace Process, October 6-8 Events, HDP, Kurdish Issue, MHP.

I. GİRİŞ

Ulusal ve uluslararası güvenliği tehdit eden etnik temelli çatışmalar, milliyetçilik, ulusal kimlik ve özerklik hakları etrafında şekillenmektedir. Bu çatışmalar, Türkiye'de Kürt meselesi bağlamında tarihsel bir süreklilik göstermektedir. Kürt sorunu, sadece kimlik

boyutuyla sınırlı kalmayıp, bölgesel kalkınma farkları, zorunlu göç, işsizlik, temel haklar, ayrılıkçılık ve güvenlik kaygıları gibi çok boyutlu dinamikleri içermektedir. 1980'li yıllardan itibaren yaşanan silahlı çatışmalarda on binlerce insan hayatını kaybetmiş, büyük ekonomik ve toplumsal maliyetler ortaya çıkmış ve askeri yöntemlerin bu sorunun çözümünde yetersiz olduğu yönünde yaygın bir farkındalık oluşmuştur. 2012'de başlatılan Çözüm Süreci, devletin Kürt sorununu güvenlik perspektifiyle ele almak yerine, siyasi ve demokratik bir çözüm arayışına yöneldiği önemli bir girişim olmuştur. Ancak süreç, birçok siyasi ve toplumsal dinamikten etkilenmiş ve sürekliliği tartışmalı hale gelmiştir. Çözüm Süreci, 6-8 Ekim 2014 Olayları ile ciddi bir kırılma yaşamış ve bu olaylar, çatışmasızlık döneminin fiilen sona erdiğini göstermiştir. PKK'nın Kobani bahanesiyle gerçekleştirdiği eylemler, 50 kişinin ölümüne yol açmış, çözüm sürecinin sürdürülebilirliğine yönelik şüpheleri artırmıştır.

Çözüm Süreci, başladığı günden itibaren önemli dönüm noktalarından geçmiştir. Süreç, silahların susması ve çatışmaların sona ermesiyle halkın desteğini kazanmış ve çatışmasızlık sürecinin meşruiyeti sağlamlaştırılmıştır. Ancak süreç, genellikle doğrusal bir şekilde ilerlememiş, iç ve dış faktörlerin etkisiyle kesintiye uğramıştır. Özellikle Ortadoğu'daki dinamikler, Suriye iç savaşı ve Arap Baharı gibi gelişmeler, Türkiye'nin siyasi ve güvenlik politikalarını doğrudan etkilemiş, Çözüm Süreci'nin gidişatını zorlaştırmıştır. 6-8 Ekim Olayları, bu sürecin yeniden yapılandırılmasında dikkat edilmesi gereken temel unsurları ve olası tehlikeleri gözler önüne sermiştir. Türkiye, bu olaylarla tam anlamıyla yüzleşmemiş ve olayların arka planı ayrıntılı bir şekilde değerlendirilmemiştir. Bu durum, çözüm sürecinin geleceğine dair belirsizlikleri artırmış ve sürecin yeniden başlatılması gerektiği düşüncesini güçlendirmiştir.

Bu makale, Türkiye'deki çözüm sürecinin tarihsel arka planını, krizlerini ve engellerini ele alarak, özellikle 6-8 Ekim Olayları'nın çözüm sürecine etkilerini incelemektedir. İlk bölümde, çözüm sürecinin tarihsel arka planı ve Kürt meselesinin uzun geçmişi analiz edilecek, bu bağlamda çözüm sürecinin gerekçeleri tartışılacaktır. İkinci bölümde, çözüm sürecinde karşılaşılan krizler ve engeller detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise, 6-8 Ekim Olayları'nın sebepleri, gelişim süreci ve arka planı incelenecek, bu olayların çözüm sürecine etkisi tartışılacaktır. Olayların, siyasi partilerin tutumları üzerinden değerlendirilmesi, sürecin farklı bakış açılarını anlamak açısından önemli olacaktır. Dördüncü bölümde, 6-8 Ekim Olayları'ndan çıkarılabilecek

derslerin çözüm sürecine nasıl katkı sağlayabileceği ve gelecekteki çözüm süreci için atılacak stratejik adımlar ele alınacaktır. Sonuç kısmında ise, çözüm sürecinin tarihsel ve güncel dinamikleri birleştirilerek, bu süreçten çıkarılacak derslerin gelecekteki politikalar için nasıl bir yol haritası oluşturabileceği tartışılacaktır. Makale, çözüm sürecinin önemli dönüm noktalarını içeren bir zaman çizelgesi ile tamamlanacaktır.

II. TÜRKİYE'DEKİ ÇÖZÜM SÜRECİNİN TARİHSEL ARKA PLANI

Çatışma ve barış süreçleri, devletlerarası veya iç çatışmaların sona erdirilmesi ve yönetilmesine yönelik çabalardır. Bu süreçler, uzun vadeli istikrar ve toplumsal barış için kritik bir öneme sahiptir¹. Çözüm süreçleri, yalnızca silahlı çatışmaların sona erdirilmesini değil, sosyal, ekonomik, psikolojik ve güvenlik boyutlarını da kapsayan kapsamlı bir yaklaşımı gerektirir. Bu süreçler, tarafların temel ihtiyaçlarını karşılamak, sosyal adaleti sağlamak ve kalıcı barış ortamı yaratmak amacıyla tasarlanır. Başarı, sadece şiddetin sona erdirilmesiyle değil, aynı zamanda iş birliği ve karşılıklı anlayış geliştirilmesiyle sağlanabilir². Bu süreç, toplumsal dinamikler ve tarafların ihtiyaçları göz önünde bulundurularak kalıcı barışın sağlanmasına yönelik adımlar olarak şekillenmiştir.

Soğuk Savaş sonrası küreselleşme ve liberal değerlerin yayılması, SSCB ve Yugoslavya'nın dağılması gibi gelişmeler çok etnikli devletlerin bütünlüğünü zorlaştırmış, artan hak talepleri ve etnik temelli çatışmalar devletleri şeffaflık, hesap verebilirlik, müzakere ve uzlaşmaya yöneltmiş, çatışma ve barış süreçlerine yeni aktörlerin dâhil olmasına zemin hazırlamıştır.³ Bu çalışmada ele alınacak olan Çözüm Süreci⁴, Kürt

¹ James Tonge, *Comparative Peace Processes*, Chichester, West Sussex, John Wiley & Sons, 2014.

² Peter Arthur, "Memory Retrieval and Truth Recovery", in Dennis J. D. Sandole, Sean Byrne, Ingrid Sandole-Staroste, & Jessica Senehi (Eds.), *Handbook of Conflict Analysis and Resolution*, Routledge, 2009, s. 363-382.

³ Daniel Byman, "The Logic of Ethnic Terrorism", *Studies in Conflict and Terrorism*, Cilt 21, Sayı 2, 1998, ss. 149-169.

⁴ Çözüm Süreci 2000'li yıllar boyunca Türkiye'de, çeşitli hukuki düzenlemeler ve kültürel açılımlarla ilerletilmeye çalışılmış, hükümetin iyileştirme politikaları, eylem planları ve stratejilerle şekillendirilmiştir.

Meselesi gibi derin ve karmaşık bir çatışmada siyasi bir çözüm sağlama amacı güden, ateşkesten sonra başlatılan yapıcı çabaların bütünü ifade etmektedir⁵.Çözüm Süreci bağlamında ele alınan Kürt sorunu, Osmanlı İmparatorluğu'nun sona ermesi ve ulus-devletlerin kurulmasıyla birlikte, Türkiye'nin modernleşme sürecinde Kürtlerin merkezileşme, uluslaşma, sekülerleşme ve vatandaşlığın inşası süreçlerinde siyaseten ötekileştirilmesiyle şekillenmiş; tarihsel, sosyolojik ve söylemsel düzeyde inşa edilen bu sorun, kültürel hak ve özgürlükler ile etno-milliyetçiliğin iç içe geçtiği bir etnik kimlik siyasetini ifade etmektedir⁶.

Türkiye'de 19. yüzyıldan itibaren Kürt sorunu, Cumhuriyet'in kuruluşuyla pekişmiş ve özellikle AK Parti hükümetleri döneminde demokratik çözüm arayışlarına konu olmuştur. Ancak devlet, bu meseleyi etno-politik bir sorun olarak ele almak yerine, gericilik, eşkıyalık veya dış müdahale bağlamında kavramsallaştırmış; bu da sorunun tarihsel ve siyasal kökenleriyle yüzleşmeyi zorlaştırmıştır⁷. Kürt sorunu, Kürtlerin meşru haklarının tanınması talebi olarak şekillenmiş; tarihsel süreçte ise Kürtler, hak ihlallerine ve hukuksuzluğa karşı zaman zaman isyan, zaman zaman da barışçıl yöntemlerle direnc göstermiştir⁸.

Başlangıçta “Kürt Açılımı” veya “Demokratik Açılım” gibi adlandırmalar kullanılsa da, toplumsal tepki yaratma endişesiyle sürecin adı zaman zaman değiştirilmiştir. Bu makalede, söz konusu sürecin genel adı olarak “Çözüm Süreci” kullanılacaktır.

⁵ Roger J. Fisher, “Interactive Conflict Resolution: Dialogue, Conflict Analysis, and Problem Solving”, in Dennis J. D. Sandole, Sean Byrne, Ingrid Sandole-Staroste, & Jessica Senehi (Eds.), *Handbook of Conflict Analysis and Resolution*, Routledge, 2009, s. 335.

⁶ E. Fuat Keyman, “Articulating Citizenship and Identity”, in E. Fuat Keyman & Ahmet İçduygu (Eds.), *Citizenship in a Global World: European Questions and Turkish Experiences*, Routledge, 2005, ss. 271-278.

⁷ Mesut Yeğen, *Müstakbel Türk'ten Sözde Vatandaşa - Cumhuriyet ve Türkler*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006, s. 129.

⁸ Hüseyin Yayman, *Şark Meselesinden Demokratik Açılıma Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası*, SETA Yayınları, 2011.

A. 1990'larda Kürt Sorunu: Kimlik, Çatışma ve Demokratikleşme Arasında Sıkışmış Bir Süreç

Kürt sorunu, idari, siyasi, askeri ve ekonomik yaklaşımlarla çözülebilecek bir mesele olmasına rağmen insan hakları alanında ilerleme kaydedilememiş ve zamanla toplumsal bir krize dönüşmüştür⁹. 1924-1990 yılları arasında Türkiye, sorunun etnik boyutunu inkâr ederek meseleyi baskı ve asayiş problemi olarak ele almış, bölücülük ve dış müdahale bağlamında kavramsallaştırmış, Diyarbakır Cezaevi'ndeki gibi asimilasyon politikaları uygulamış ve 1980 darbesi sonrası Kürt kimliği ve dilini kamusal alanda baskılamıştır¹⁰. Bu yaklaşım, Kürt sorununu yalnızca güvenlik ve siyasi bir mesele olarak ele almış, etnik kimlik boyutunu göz ardı etmiştir. Sonuç olarak, toplumsal güven zedelenmiş, güvensizlik ve kutuplaşma artmıştır¹¹. 1980 sonrasında uygulanan asimilasyon politikaları ve dil yasağı gibi adımlar, sorunun çözülmesinin önündeki engelleri derinleştirerek çözüm sürecine kadar uzanan bir toplumsal gerilime yol açmıştır.

Türkiye'deki Çözüm Süreci, tarihsel olarak çok katmanlı olup, toplumsal ve siyasi dinamikler açısından derin bir geçmişe sahiptir. Çözüm sürecinin temelleri, 1980'lerde silahlı çatışmanın artmasıyla atılmaya başlanmış, 1990'larda ise hükümet politikaları ve toplumsal taleplerle şekillenmiştir¹². 1990'lar boyunca sivillerin de dahil olduğu çatışmalarda 30.000'den fazla kişi hayatını kaybetmiş, Kürt sorununun sadece PKK'nın askeri faaliyetleriyle ilgili bir güvenlik meselesi olmadığı, aynı zamanda siyasi bir sorun olduğu anlaşılmıştır. 1990'lara kadar sorunu bölgesel geri kalmışlık ve ekonomik bütünleşme eksikliğiyle açıklayan yaklaşım, yerini Kürt kimliği ve sorununun

⁹ Murat Somer, "Defensive and Liberal Nationalisms: The Kurdish Question and Modernization/Democratization", içerisinde E. Fuat Keyman (Ed.), *Remaking Turkey: Globalization, Alternative Modernities, and Democracy*, Oxford, Lexington Books, 2007, s.5.

¹⁰ David McDowall, *The Modern History of the Kurds*, Londra, I. B. Tauris, 2000, 2. Baskı, s. 45.

¹¹ Senem Aslan, "Incoherent State: The Controversy over Kurdish Naming in Turkey," *Nationalism and Ethnic Politics*, Cilt 13, No. 3, 2007, ss. 423–453.

¹² Murat Somer, "Resurgence and Remaking of Identity: Civil Beliefs, Domestic and External Dynamics, and the Turkish Mainstream Discourse on Kurds", *Comparative Political Studies*, Vol. 38, No. 6, August 2005, s. 863-888.

tanınmasına bırakmış, hükümetler demokratik çözüm yolları aramaya başlamıştır¹³. Ancak 1991 Körfez Krizi ve geleneksel devlet politikaları bu çabaların tam anlamıyla hayata geçmesini engellemiştir. 1993-1999 döneminde, PKK ile bağlantılı sivillere yönelik baskılar artmış, Kürt tabanlı siyasi partiler kapatılmış, köyler yakılmış veya boşaltılmış ve bir milyondan fazla insan zorla yerinden edilmiştir¹⁴. Bu dönemde, Kürt sorununun askeri bir mesele olmanın ötesinde, derinlemesine bir toplumsal ve siyasal boyutu olduğu anlaşılmıştır. 1990'lar, çatışmaların sadece bölgesel bir sorun olmanın ötesine geçerek ülke çapında toplumsal huzursuzluğu tetikleyen bir kriz halini aldığını göstermiştir. Hükümetlerin çözüm çabaları, PKK'nın askeri faaliyetleri ve devletin güvenlikçi yaklaşımının gölgesinde kalmış ve çözüm önerileri uygulamaya konulamamıştır¹⁵. Bu süreç, devletin demokratikleşme çabalarının toplumda yeterli desteği bulamaması ve toplumsal güvenin sağlanamaması¹⁶ gibi derin sorunları gün yüzüne çıkarmıştır.

Kürt sorununa yönelik devlet düzeyinde yapılan çalışmalar, kimi zaman asimilasyon politikalarını, kimi zaman ise kimlik odaklı çözümleri içermiştir; ancak hiçbir öneri kalıcı çözüm getirmemiştir¹⁷. Kürt sorununa insan hakları perspektifinden yaklaşan ilk siyasi parti, 1989 Güneydoğu Raporu'nda Kürtçe eğitim ve yayın hakkı ile olağanüstü hal ve koruculuk sisteminin kaldırılmasını savunan Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) olmuştur. Bu rapor, Kürt kimliğinin tanınması ve kültürel hakların

¹³ Johan Galtung, "Violence, Peace, and Peace Research," *Journal of Peace Research*, Cilt 6, No. 3 ,1969, ss.167-191.

¹⁴ Hamit Bozarslan, "Why the Armed Struggle? Understanding the Violence in Kurdistan of Turkey", in Ferhad Ibrahim & Gülistan Gürbey (Eds.), *The Kurdish Conflict in Turkey: Obstacles and Chances for Peace and Democracy*, 2000, s. 24-36.

¹⁵ Murat Somer, "Why Aren't Kurds Like the Scots and the Turks Like the Brits? Moderation and Democracy in the Kurdish Question", *Cooperation and Conflict: Journal of the Nordic International Studies Association*, Vol. 43, No. 2, 2008, s. 181-203.

¹⁶ John Paul Lederach, *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*, Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1997.

¹⁷ Faik Bulut, *Kürt Sorununa Çözüm Arayışları*, İstanbul, Ozan Yayıncılık, 1998, s. 45-59.

güvence altına alınması konusunda önemli bir dönüm noktası oluşturmuş, ancak sorunun çözümüne ulaşılmamıştır¹⁸.

Kürt kimliğinin reddine dayalı geleneksel devlet politikasını değiştiren ilk devlet adamı Turgut Özal'dır. 1989 yılında Cumhurbaşkanı olarak Kürt kökenli olduğunu açıklayarak, Kürt realitesini devlet düzeyinde tanımış ve PKK'yı silahsızlandırmaya yönelik çözümler aramıştır. Özal'ın çözüm çabaları, ANAP Milletvekili Adnan Kahveci'nin 1992'de hazırladığı "Kürt Sorunu Nasıl Çözülmez" başlıklı raporla şekillenmiştir. Kahveci, Kürt kimliği ve dilinin kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ancak, Özal'ın çözüm arayışları, ölümünden ve PKK'nın 33 askeri öldürmesinden sonra kesilmiş, derinleşen çatışmalar çözüm önerilerinin uygulanmasını engellemiştir¹⁹.

Dönemin Başbakanı Doğru Yol Partisi (DYP) Genel Başkanı Başbakan Süleyman Demirel sunulan "Kürt Sorunu - Güneydoğu Anadolu'daki Durum ve Çözüme Yardımcı Olabilecek Öneriler" raporunda, Kürt sorununun çözümü için güvenlikten çok demokrasi ve sosyo-ekonomik odaklı öneriler sunulmuş; Kürtçenin okullarda ikinci dil olarak öğretilmesi ve Kürtçe radyo-televizyon yayınının yapılması gerektiği ifade edilmiştir.²⁰ 1991'de, DYP ile koalisyon kurarak iktidara gelen Demirel, Diyarbakır'da Kürt kimliğini kabul etmiş, ancak somut adımlar atılmamıştır. 1992'de Türkçeden başka dillerin kullanımını yasaklayan kanun kaldırılmıştır²¹. Demirel'in Kürt kimliğini kabul etme söylemleri ve sosyo-ekonomik çözüm önerileri, sürecin başlatılması için önemli olsa da, somut politikaların hayata geçirilmemesi çözüm sürecini engellemiştir²².

¹⁸ Sosyal Demokrat Halkçı Partisinin Doğu ve Güneydoğu Sorunu'na Bakışı ve Çözüm Önerileri Raporu: 1989, CHP Resmi Web Sitesi, www.chp.org.tr, Erişim Tarihi: 24 Nisan 2025.

¹⁹ Bilindiği üzere, o dönemki ateşkese Türkiye Cumhuriyeti Ordusu da resmen değilse bile fiilen dikkat ediyorken, PKK'nın 33 silahsız askeri öldürmesi, çatışmaların yeniden alevlenmesine yol açtı. PKK yönetimi onca önem vererek başlattığı açılımı fütursuzca bozan Şemdin Sakık'ın eylemini cezalandırmadı, gönülsüzce olsa da üstlendi, hatta savunmaya çalıştı.

²⁰ Hasan Cemal, *Kürtler*, İstanbul: Doğan Kitap, 2014, s. 269.

²¹ Mehmet Barlas, *Turgut Özal'ın Anıları*, 4. Baskı, Birey Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 151.

²² DYP'nin Kürt sorununa yaklaşımı geleneksel çizgide kalmış ve bunun sonucunda, Demirel'in yanında 37 yıl siyasette yer alan Şeyh Said'in torunu Abdülmelik Fırat, muhafazakâr Kürt oylarına dayanan partinin Kürt

1991 seçimleri, Kürtlerin memnuniyetsizliğini ve ulusal çerçeveye karşı itirazlarını ortaya koymuştur. 1983'te Kürtçe yayın yasağının kaldırılmasından sonra, SHP'nin HEP kanadından bazı milletvekilleri Kürtçe yemin etmiş, bu durum Meclis'te krize yol açmış ve HEP'in 1993'te kapatılması demokratikleşme sürecini engellemiştir²³. CHP, 1996'da terörle mücadelenin ancak demokratikleşmeyle başarılı olacağını belirterek çözüm önerileri sunmuş, ancak 2002'de geleneksel devlet politikasını savunarak çelişmiştir²⁴. MHP, Kürt sorununu dış güçler ve asayiş sorunu olarak tanımlayarak, "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Meselesi" raporunu hazırlamıştır. 1991 seçimlerinde Kürtlerin memnuniyetsizliği, devletin daha demokratik bir yaklaşım geliştirmesini gerektirmiştir; ancak siyasi çelişkiler çözüm sürecinin etkinliğini engellemiştir²⁵.

1994'te Cem Boyner liderliğindeki Yeni Demokrasi Hareketi (YDH), Kürt sorununu terörden ayırarak Kürt kimliğinin tanınmasını savunmuş, ancak seçim başarısızlığıyla kapanmıştır²⁶. Tansu Çiller, BASK modelini önererek etnik kimliklere duyarlılığını göstermiş, ancak Süleyman Demirel'in terörün sonlanması gerektiği görüşü girişimlerini

-
- sorunundaki duruşunu eleştirerek Şubat 1994'te partiden ayrılmıştır. (Bkz. Ertan Efegil, "Türkiye'nin Yeni Terörle Mücadele Anlayışı ve Türk Karar Vericilerinin Kürt Sorununa Yaklaşımları", Ortadoğu Yıllığı 2008, Editörler: B. Duran, M. Ataman ve K. İnat, İstanbul, Küre Yayınları, 2009, s. 448.).
- ²³ Somer, Murat; *Turkey's Kurdish Conflict: Changing Context and Domestic and Regional Implications*, *Middle East Journal*, Vol. 58, No. 2, Spring 2004, s. 45-67.
- ²⁴ Mümtazer Türköne ve Hüseyin Yayman, *Kürt Sorunu Nasıl Çözülmez: Demokratik Çözümünden Milli Birlik Projesine*, İstanbul, Birey Yayıncılık, 2009, s. 92.
- ²⁵ Raporda, "Kürtlerin Türk soyundan geldiği", Kürt diye bir etnisitenin ve Kürtçe diye bir dilin olmadığı, Osmanlıcanın bir türevi olduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede, sorunu tamamen güvenlikçi bir yaklaşımla tanımlayan bir perspektif benimsenmiştir. (Güneş, 2015, *Çözüm Komitesi Raporu*, Erişim Adresi: https://serdargunes.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/08/cozum_kom_raporu.pdf, Erişim Tarihi: 23 Nisan 2025.).
- ²⁶ Kirişçi, Kemal ve Gareth M. Winrow, *The Kurdish Question and Turkey: An Example of a Trans-state Ethnic Conflict*, London: Frank Cass, 1997, s. 146.

etkisiz kılınmıştır²⁷.Bülent Ecevit, Kürt sorununu “aşiret sorunu” olarak tanımlarken, Mesut Yılmaz ise Kürtçe dil hakları ve yayınlar için adımlar atılmasını savunmuş, ancak somut adımlar atılmamıştır²⁸. Bu siyasi gelişmeler, Kürt sorununa yönelik yaklaşımlardaki farklılıkları ve çözüm sürecinin önündeki engelleri ortaya koymuş; ancak etnik kimliklere duyarlılık, çoğunlukla terörle mücadele ve demokratikleşme arasındaki gerilimle sınırlı kalmış, somut adımların atılmaması sürecin ilerlemesini engellemiştir.

1996'da Başbakan Necmettin Erbakan ile PKK arasında Suriye aracılığıyla mektupla kurulan temas kapsamında örgütün sınır dışına çekilmesi gündeme gelmiş; ancak hükümetin askeri önlemlere öncelik vermesi ve 28 Şubat 1997 tarihli Milli Güvenlik Kurulu kararları sonrası hükümetin düşmesi, bu girişimlerin sonuçsuz kalmasına neden olmuştur²⁹. 1995'te Kuzey Irak'a düzenlenen askeri operasyonla PKK'nın gücü zayıflatılmış olsa da, döneme egemen olan güvenlik merkezli yaklaşım, siyasi çözümün önünü tıkamıştır.

1993 sonrası PKK, silahlı mücadeleyi geri plana çekerek toplumsal meşruiyet ve uluslararası görünürlük arayışına yönelmiş; 1995'ten itibaren çözülme sürecine girmiştir. Öcalan'ın 1999'da yakalanması ve ardından ilan edilen ateşkes süreci, örgütün stratejik dönüşümünü pekiştirmiştir³⁰. 15 Şubat 1999'da yakalanarak Türkiye'ye getirilen Öcalan, 29 Haziran 1999'da idam cezası almış ancak Avrupa

²⁷ Çiller, terörle mücadele konusunda, İspanya'daki BASK modelini önermiş, Ocak 1995'te, Karabük'teki konuşmasında, “Ne Mutlu Türkiye Vatandaşını Diyene” ifadesini kullanarak etnik kimlikler konusundaki duyarlılığını ortaya koymuştur. Demirel'in, terör sona ermeden kültürel konuların tartışılmayacağını savunması, Çiller'in girişimlerini etkisiz hale getirmiştir. Nevzat Çiçek, “Yazı Dizisi: Kürt Sorunu”, Sabah, 2009. Erişim Tarihi: 3 Nisan 2025.

²⁸ Ecevit, B. (1991). *Güneydoğu Sorunu* [Video]. TRT. Erişim adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=bQqWiQLXfV4>, Erişim tarihi: 8 Nisan 2025., Yılmaz, M. (1999). *Kürtçe Dil Hakları ve Yayınlar Konusunda Açıklamalar* [Metin]. Erişim adresi: https://www.haberdurus.com/haber/kurt_sorunu_bitti_mi-54481.html, Erişim tarihi: 8 Nisan 2025.

²⁹ Fehmi Çalmuk, *Erbakan'ın Kürtleri, Milli Görüş'ün Güneydoğu Politikası*, İstanbul, Metis Yayınları, 2001, s. 21.

³⁰ “CHP Tunceli Raporu: 22-24 Ekim 1996”, www.chp.org.tr, Erişim Tarihi: 15 Mart 2025.

İnsan Hakları Mahkemesi'nin müdahalesiyle infazı gerçekleşmemiştir. 2002'de idam cezası Avrupa Birliği Uyum Yasaları kapsamında kaldırılmıştır. Öcalan, 17 Mart 2004'te Kürt sorununun çözümünü “özgür yurttaşlık” olarak tanımlamış ve bağımsız Kürdistan kurma idealinden vazgeçtiğini açıklamıştır³¹. PKK, silahlı mücadele yerine siyasal çözüm arayışlarına yönelmiş; Öcalan'ın 2004'teki açıklamaları ise Kürt sorununun çözümünde yeni bir paradigma ve uluslararası dinamiklerin etkisini ortaya koymuştur. Bu süreçte HEP ve ardılı partiler, kimlik temelli siyasal çözüm talep etmiş; 1990'larda başlayan bu yönelim, Öcalan'ın yakalanması sonrası daha görünür hale gelmiştir. PKK'nın silahlı mücadelesi, devlet söyleminde kırılmalara yol açarak, 2000'lerdeki “Kürt açılımı” ve demokratikleşme adımlarını mümkün kılmıştır³².

B. AK Parti'nin Kürt Sorununa Yönelik Politikaları ve Çözüm Süreci

2002 sonrası AK Parti, Kürt sorununu başlangıçta bölgesel bir mesele olarak tanımlamış, sonrasında “Demokratik Açılım” ve “Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi” çerçevesinde ele alarak kültürel haklar ve demokratikleşme yönünde adımlar atmıştır³³. AK Parti iktidarı, 2000'li yıllarda Kürt sorununu ön plana çıkararak Kürtçenin özel kurslarda öğretilmesi, TRT'nin ve özel televizyonların Kürtçe yayın yapması gibi adımlar atmıştır. Ancak, 2004'teki Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin kurulması ve PKK'nın ateşkesi sonlandırması, çözüm sürecini engellemiştir. 2005'te Erdoğan'ın Diyarbakır konuşması, Kürtlerin kültürel haklarının özgürce kullanılmasını ve bölgenin kalkınmasını vurgulamış, bu konuşma AK Parti'nin Kürt açılımının başlangıcı olarak kabul edilmiştir. Sürecin ilk aşamasında, Kürt vatandaşlarının haklarının

³¹ Abdullah Öcalan, “Amaç; demokratik, özgür yurttaş hareketidir. Bu hamle devlet karşıtı değil. Demokrasi ve halk komitesi devleti hedeflemiyor. Talabani, Barzani gibi otonomiye de dayatmıyoruz. Eşit, özgür yurttaşlığı dayatıyoruz.” İfadesini kullanarak bağımsız bir Kürdistan kurma idealinden vazgeçtiğini açıklamıştır. *Ruşen Çakır, Türkiye'nin Kürt Sorunu*, İstanbul, Metis Yayınları, 2004, s. 257.

³² Cengiz Güneş, *Türkiye'de Kürt Ulusal Hareketi: Direnişin Söylemi*, Efla Barış Yıldırım, Ankara, Dipnot Yayınları, 2013, s. 229.

³³ “Sorularla ve Cevaplarıyla Demokratik Açılım Süreci: Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi”, Ankara: AK Parti Tanıtım ve Medya Başkanlığı, Ocak 2010.

ihlali ve çözüm için adımlar atılması gerektiği ifade edilmiştir³⁴. 23 Temmuz 2009 tarihinde ise Erdoğan, Kürt sorununun çözümü için “açılım” başlattıklarını resmen duyurmuştur. 2005-2009 yılları arasında askeri vesayet gerilemiş, sivil irade ön plana çıkmıştır. 23 Temmuz 2009’da Erdoğan, Kürt sorununun çözümü için “açılım” sürecini başlattığını ilan etmiştir. 2005-2009 yılları arasında askeri vesayetin gerilemesiyle AK Parti, Kürt sorununa yönelik kültürel hakları içeren önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Bu reformlar arasında Kürtçenin kamusal alanda kullanımına dair engellerin kaldırılması, Kürtçe isim koyma yasağının sona erdirilmesi ve Kürt kültürüne ait önemli şahsiyetlerin isimlerinin okullara verilmesi bulunmaktadır³⁵. Hükümet, PKK’nın silah bırakıp sınır dışına çekilmesini beklerken, bu süreç PKK’nın ateşkese son vermesi ve dış etkenler nedeniyle ilerleme kaydedememiştir.

Açılım kapsamında, Öcalan’ın çağrısıyla 34 PKK’lının 19 Ekim 2009’da Habur Sınır Kapısı’ndan Türkiye’ye giriş yaparak teslim olması önemli bir dönüm noktası olmuştur. MİT Müsteşarı Emre Taner’in öncülüğünde gerçekleşen bu girişim, PKK’nın silahsızlanmasını ve eş zamanlı adımların atılmasını öngörmekteydi.³⁶ Ancak, sınır geçişi sırasında düzenlenen törenler, bazı siyasiler ve toplum kesimlerinde rahatsızlık yaratmış ve sürecin aksamasına neden olmuştur. Ayrıca, hükümetin PR çalışmaları ve medyanın bilgilendirilmesi konusunda yaşanan eksiklikler, kamuoyunda yanlış bir algının oluşmasına yol açmıştır³⁷. AK Parti’nin başlattığı çözüm süreci, PKK’nın silahsızlanma adımlarını içermesine rağmen, törenler ve kamuoyu yönetimindeki eksiklikler, sürecin sekteye uğramasına ve toplumsal desteğin sağlanmasında zorluklarla karşılaşılmasına neden olmuştur. Bu durum, çözüm sürecine yönelik stratejilerin toplumsal kabulü ve iletişim yöntemlerinin etkinliğini sorgulatan bir örnek teşkil etmektedir.

³⁴ Halime Kökçe, *Ak Parti ve Kürtler*, Metaforfoz Yayıncılık, Okur Kitaplığı 19, Siyaset Politika 1, İstanbul, 2011, s. 162-169.

³⁵ AlJazeera Türk, “Çözüm Sürecinde Somut Adımlar: 7 Haziran Sonrasına Kaldı”, 7 Haziran 2015, Erişim Tarihi: 24 Mart 2025, <https://www.aljazeera.com.tr/gorus/cozum-surecinde-somut-adimlar-7-haziran-sonrasina-kaldi>.

³⁶ Milliyet, “34 PKK’lı Habur Sınır Kapısı’ndan Girip Teslim Oldu”, 19 Ekim 2009, Erişim Tarihi: 24 Mart 2025.

³⁷ Cengiz Çandar, *Dağdan İniş-PKK Nasıl Silah Bırakır*, TESEV, s. 35.

Çözüm Süreci devam ederken, KCK tutuklamaları³⁸ ve Kürt siyasi partilerinin faaliyetlerinin engellenmesi sürecin uzun vadeli bir başarıya ulaşmasını zorlaştırmıştır. 11 Aralık 2009'da DTP'nin kapatılmasının ardından, parti liderleri Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk'un milletvekillikleri düşürülmüştür³⁹. Bu gelişme, sürecin aksamasına neden olmuş, Öcalan da 2010 Ocak ayında güç bir dönemde olduğunu belirtmiştir. Ekim 2009-Mayıs 2010 arasında gerçekleşen terör saldırıları, kamuoyunda büyük tepki uyandırmış ve muhalefetin argümanlarına destek kazandırmıştır. 30 Nisan'da Tunceli'deki saldırılar, 11 şehitin verilmesi ve sonrasındaki gelişmeler, hükümetin tavır değiştirmesine yol açmış, 34 PKK üyesinin tutuklanmasıyla sonuçlanmıştır⁴⁰. 1 Mayıs 2010'da Şemdinli saldırısı, kamuoyunda infial yaratmış ve Başbakan, askeri mücadelenin süreceğini açıklamıştır. Bu olay sonrası süreç, 31 Ekim 2010'a kadar durağanlaşmış, Kürt siyasi partilerinin engellenmesi ve terör saldırılarının artması, çözüm sürecine karşı olumsuz algı yaratmış ve hükümetin yaklaşımını gözden geçirmesine yol açmıştır.

2011 Genel Seçimleri öncesinde Erdoğan'ın Öcalan'a yönelik affin olmayacağına dair sert açıklamaları, siyasetin eski terminolojisine dönüşü olarak yorumlanmıştır. Hükümet, 2009-2011 arasında MİT aracılığıyla PKK ile Oslo'da gizli görüşmeler yapmış, ancak bu görüşmelerin basına sızması, kamuoyunda tartışmalara neden olmuştur⁴¹. Bu süreçte, 19 Ekim'de PKK'nın Hakkâri'nin Çukurca ilçesinde düzenlediği saldırıda 24 asker şehit olması ve 2011 sonunda Uludere

³⁸ Çözüm Süreci'nde güvenlikçi söylemin ön plana çıkması, özellikle FETÖ medyasında PKK'nın şehir yapılanması olarak kabul edilen KCK tartışmalarının gündeme gelmesiyle belirginleşmiştir. KCK'ya yönelik operasyonlar, 14 Nisan 2009'da Diyarbakır başta olmak üzere 12 ilde başlatılmış, örgütün kitlesel şiddet olayları organize ettiği, mahalle ve il komiteleri kurarak eylem kararları aldığı, yasa dışı yürüyüşler düzenlediği ve esnaflara baskı yaparak kepenk kapattırmaya zorladığı gerekçeleriyle birçok kişi gözaltına alınmıştır. 2012 Şubat'ındaki Adalet Bakanlığı raporuna göre, KCK operasyonlarında tutuklananların sayısı 1100 iken, 2012 ortalarında bu rakam 2000'i bulmuştur. "Adalet Bakanı, Adalet Sistemiyle İlgili Eleştirilerin Farkındayız, Çözüm İçin Adım Atıyoruz", Genç Baro, 18 Ekim 2013, Erişim Tarihi: 20 Mart 2025.

³⁹ "DTP kapatıldı", Ntvmsbc, 11 Aralık 2009. Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁴⁰ "Şemdinli'de 11 şehit", Sabah Gazetesi, 19 Haziran 2010. Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁴¹ "Oslo'da PKK ile 5 kez müzakere yapılmış", *Vatan Gazetesi*, 14 Eylül 2011, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

(Roboski) sivil vatandaşların öldürülmesi⁴², çözüm sürecini olumsuz etkilemiş, toplumsal gerilim yaratmıştır. Olayların etkili şekilde soruşturulmaması ve hükümetin açıklamalarının meşrulaştırılmaya çalışılması, çözüm sürecinin sürdürülebilirliğini tehlikeye atmıştır.

2012 yılı, KCK operasyonları ve Kürt sorununa dair çözüm sürecinin zorlu geçtiği bir dönem olmuştur. Şubat ayında yaşanan “MİT Krizi” olarak bilinen olay, MİT’e yapılan çağrılarla⁴³ gündeme gelmiş ve “7 Şubat Darbesi” olarak literatüre girmiştir. Bu kriz, hükümet ve cemaat arasındaki gerginliği tetiklemiş ve Başbakan Erdoğan, Hakan Fidan’a destek vermiştir⁴⁴. Yıl sonunda, KCK tutuklamalarının devam etmesi ve çözüm sürecinin göz ardı edilmesiyle gerilim artmış, 20 Ağustos’ta Gaziantep’teki bombalı saldırı ve 3 Eylül’de Beytüşşebap’taki çatışma, çözüm sürecinde duraksamaya yol açmıştır⁴⁵. Bu olaylar, sürecin ilerleyişini olumsuz etkilemiştir.

2009 yılında başlayan ve 2013’te ivme kazanan çözüm süreci, başlangıçta siyasi çözüm arayışlarının bir parçası olarak görülse de, karşılıklı güvensizlikler, şiddet olayları ve içsel belirsizlikler nedeniyle kriz evresine girmiştir⁴⁶. Bu süreç, zamanla ateşkese dayalı bir çözümden daha çok güvenlik odaklı bir yaklaşıma dönüşmüş, hem devletin hem de Kürt hareketinin tutumlarındaki belirsizlikler sürecin ilerlemesini

⁴² Uludere (Roboski) Katliamı olarak adlandırılan bu olayda hayatını kaybedenlerin Irak’tan Türkiye’ye mazot ve sigara taşıyan bir kaçakçı kafilesi olduğu olay sonrasında anlaşılmıştır. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu konuyla alakalı hazırladığı raporda olayın kasten yapıldığına yönelik bir sonuca ulaşmadıklarını belirtmiştir. Uludere olayının etkili biçimde soruşturulmaması, yapanların ortaya çıkarılıp cezalandırılmaması ve KCK tutuklamaları taraflar arasında gerilim sebebi olmuştur. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanlığı. (2012). *Uludere Alt Komisyon Raporu*. Türkiye Büyük Millet Meclisi.

⁴³ “Özel yetkili savcılıktan MİT yöneticilerine ifade çağırısı”, *Habertürk*, 8 Şubat 2012, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁴⁴ Taha Özhan, “27 Nisan’dan 7 Şubat’a siyasete müdahale”, *Sabah*, 18 Şubat 2012, Erişim Tarihi: 2 Mart 2025.

⁴⁵ “Gaziantep saldırısını yapan açıklandı”, *Habertürk*, 25 Ağustos 2012, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁴⁶ Ete, Hatem. “DTP Çözüm Sürecine Nasıl Katkıda Bulunabilir?” *SETAV*, Ağustos 2009, <https://www.setav.org/dtp-cozum-surecine-nasil-katkida-bulunabilir/>, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

engellemiştir⁴⁷. Çözüm Süreci, 2009'daki Demokratik Açılım'ın devamı olarak, 2012 sonunda MİT aracılığıyla Abdullah Öcalan ile görüşmelerin başlamasıyla önemli bir aşamaya ulaşmıştır. Bu görüşmeler, Kürt sorununa çözüm için sosyal, kültürel ve ekonomik reformlar ile örgütün silah bırakmasını hedeflemiştir. 2013'te, BDP milletvekilleri de İmralı görüşmelerine katılarak süreç, “Çözüm Süreci” olarak adlandırılmaya başlanmıştır.⁴⁸ Öcalan'ın talepleri, etnik kimlik vurgulamayan bir anayasa ve PKK'nın Türkiye'den çekilmesi yönündeydi. Çekilme süreci 8 Mayıs 2013'te başlarken, PKK'nın talepleri KCK tutukularının serbest bırakılması ve seçim barajının düşürülmesiydi. Bu aşama, toplumsal barış ve Kürt sorununa çözüm amacıyla önemli adımlar atmıştır. Ancak, süreçteki zorluklar ve toplumsal kesimlerin yaklaşımındaki değişimler, sürecin uzun vadeli başarısını etkilemiş ve devamlılığını sorgulatmıştır.

Çözüm Süreci, HDP⁴⁹ ve PKK/KCK'nın muhatap alınmasıyla genişlemiş ve Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi olarak devletin tüm aktörlerinin katılımı sağlanmıştır. Bu aşamadan sonra 16 Temmuz 2014 tarihli Resmî Gazete'de “Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun” yayımlanmış,⁵⁰ bu kanun ile yapılan çalışmalar ve alınan tedbirlere ilişkin kamuoyunun doğru ve zamanında bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Hükümetin alınmasını gerekli gördüğü her türlü tedbiri almasına imkân tanıyan Çerçeve Yasa, hükümete süreci ilerletme yolunda çok geniş bir hareket alanı sağlamaktadır. Sürecin parlamento çatısı altında da tartışılması için TBMM'de başlayan sürecin değerlendirilmesine ilişkin Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasına dair önerge de AK Parti ve HDP'nin oylarıyla

⁴⁷ “Conflict Barometer 2009,” *HIİK*, http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf, s. 84.

⁴⁸ Talha Köse, “Çözüm Sürecinin Yükselişi ve Düşüşü,” *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1 (2017): 13-40.

⁴⁹ Bu metinde kullanılan “HDP” ifadesi, partinin 2014-2018 yıllarındaki rolüne atıfta bulunmakta olup, HDP'nin 2020'deki kapanma süreci ve sonrasındaki siyasi durumunu yansıtmamaktadır. 2020'de HDP'nin kapatılmasının ardından, partinin yerine “Demokratik Emek Partisi” (DEM) kurularak siyasi sahnede yer almıştır. Bu metinde “HDP” olarak belirtilen referans, o dönemdeki gelişmeleri ve HDP'nin o süreçteki işlevini kapsadığı için HDP ismi kullanılacaktır.

⁵⁰ “Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun,” *Resmî Gazete*, 16 Temmuz 2014, 29062. Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2024.

kabul edilmiştir.⁵¹ Ancak, sürecin ilerlemesi bazı provokasyonlarla engellenmeye çalışılmıştır.9 Ocak 2013'te Paris'te gerçekleşen saldırıda PKK kurucularından Sakine Cansız, Fidan Doğan ve Leyla Söylemez hayatını kaybetmiş, olayın çözüm sürecine yönelik bir sabotaj olabileceği belirtilmiştir. Ancak taraflar sürece bağlılıklarını korumuş, kamuoyu da barış yanlısı bir tutum sergilemiştir⁵². Çözüm Süreci, devletin farklı aktörlerinin bir araya geldiği ve geniş bir toplumsal mutabakatla ilerlemeye çalışan bir dönem olmuştur. Lakin, bu süreçte yaşanan provokasyonlar ve saldırılar, çözüm sürecine olan güveni zaman zaman sarsmış ve bazı engeller ortaya çıkmıştır. Yine de, tarafların süreçteki bağlılıklarını sürdürmeleri ve halkın barışa yönelik tutumu, çözüm sürecinin devamı açısından önemli bir umut kaynağı olmuştur.

21 Mart 2013'te Diyarbakır'daki Nevruz kutlamasında Öcalan'ın mektubu okunmuş, PKK'nın silahlı güçlerinin Türkiye'den çekileceği ve silahlı mücadeleye son verileceği ifade edilmiştir. Mektubun içeriğinde “İslami demokratik kardeşlik” vurgusu yapılırken, “Silah değil siyaset” çağrısı yapılmıştır. Bu çağrı, ateşkes ve silahlı güçlerin çekilmesi gibi iki önemli adımı başlatmıştır⁵³. PKK, Mayıs'ta çekilmeye başlamış, Eylül'de hükümetin adım atmaması nedeniyle bu süreci durdurmuş, ancak ateşkesi sürdürmüştür. AK Parti hükümeti ise sürecin uygulama aşamasına

⁵¹ Bakanlar Kurulu'nun Çözüm Süreci'ne ilişkin kararları almaya yetkili olduğu belirtilmiş ve Çözüm Süreci kapsamında yapılan çalışmaların koordinasyonu ile sekreteryaya hizmetlerinin Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı tarafından yürütüldüğüne değinilmiştir. Bu kanundaki en önemli hükümlerden biri de “Bu kanun kapsamında belirtilen görevleri yerine getiren kişilerin bu görevler nedeniyle hukuki, idari ve cezai sorumluluğu bulunmayacak” (m.4/2) hükmüdür. Bu hükümle Çözüm Süreci'nde görev alanlara güvence getirilmiş ve süreç artık “devlet politikası” haline gelmiştir. Sürece dair önce bir çerçeve yasa çıkması ve daha sonra yönetmelik yayınlanması, yasal zeminin oluşturulmaya çalışıldığının göstergesidir. Bkz.”Toplumsal Barış Yollarının Araştırılması ve Çözüm Sürecinin Değerlendirilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu,” *TBMM sitesi*, 11 Kasım 2013, http://tbmm.gov.tr/komisyon/cozum_sureci/docs/cozum_kom_raporu.pdf. Erişim Tarihi: 2 Ağustos 2024.

⁵² Kışanak, “Katil köstebek olsa yerin dibinde bulacağız”, *Radikal*, 10 Ocak 2013. Erişim Tarihi: 2 Ocak 2025.

⁵³ “İşte Öcalan'ın Mektubu”, *Akşam*, 22 Mart 2013. Erişim Tarihi: 2 Ocak 2025.

temkinli yaklaşmış, mektubu olumlu değerlendirmiştir. Öcalan'ın okunan mektubu, Çözüm Süreci'nde önemli bir dönüm noktası olmuştur⁵⁴. PKK'nın silahlı güçlerinin çekilmesi ve silahlı mücadeleye son verme çağrısı, barış sürecine dair umutları artırmış, ancak hükümetin temkinli yaklaşımı ve adım atmaması, sürecin ilerlemesini engelleyen faktörler arasında yer almıştır. Bu durum, sürecin zorluklarla karşılaşmasına ve uzun vadede kalıcı bir çözüm sağlanamamasına yol açmıştır.

Nisan 2013'te Sırrı Süreyya Önder, PKK'nın geri çekilmesinin 8-10 gün içinde başlayacağını açıklamış⁵⁵, ancak çekilme süreçten sonra sembolik olmuştur⁵⁶. 19 Haziran'da Karayılan, devletin süreci sabote ettiğini belirterek kaygılarını dile getirmiştir⁵⁷. 2 Temmuz 2013'te Lice'deki gösteri sırasında çıkan çatışmada 1 kişi ölmüş, 9 kişi yaralanmıştır⁵⁸. Eylül 2013'te Cemil Bayık, Türkiye'nin adım atmaması halinde sürecin sona ereceğini ve müzakerelere geçilmesi gerektiğini belirtmiştir⁵⁹. Bayık'ın müzakerelere geçilmesi gerektiği yönündeki açıklamaları, sürecin başarısızlığının ve taraflar arasındaki güven eksikliğinin derinleştiğini, aynı zamanda çözümün yalnızca şiddet ve askeri müdahale ile değil, siyasi diyalog ve uzlaşma ile mümkün olacağını vurgulamaktadır.

Hükümet, PKK'dan gelen tehditlere rağmen, süreci diyalogla sürdürebilmek için Akil İnsanlar Heyeti⁶⁰ oluşturmuştur. 63 kişilik heyet,

⁵⁴ Vahap, Coşkun. "Çözüm Süreci: Dün, Bugün, Yarın", *Liberal Düşünce*, 2019, s. 7-18.

⁵⁵ "Sırrı Süreyya, 'fiilen geri çekilme' tarihini verdi," *Sabah*, 20 Nisan 2013, Erişim Tarihi: 15 Mart 2025.

⁵⁶ "PKK Türkiye'den çekiliyor," *DW*, 25 Nisan 2013, Erişim Tarihi: 18 Mart 2025.

⁵⁷ Karayılan: "Barış sürecinde kaygılarımız var," *BBC*, 19 Haziran 2013, Erişim Tarihi: 22 Mart 2025.

⁵⁸ "Lice'de karakol inşaatında olay: 1 ölü," *MyNet*, 29 Haziran 2013, Erişim Tarihi: 27 Mart 2025.

⁵⁹ Cemil Bayık'tan "süreci bitirme tehdidi!," *Akşam*, 25 Eylül 2013, Erişim Tarihi: 2 Nisan 2025.

⁶⁰ Çözüm Sürecine katkı sağlamak amacıyla oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti, 63 kişiden oluşmuş ve barış sürecini halka anlatmak için Türkiye'nin yedi bölgesine gönderilmiştir. Heyet, toplumsal uzlaşmayı sağlamak ve halkı barış sürecine ikna etmek amacıyla özgür bir şekilde çalışmış, hazırladıkları raporlarla hükümete tavsiyelerde bulunmuştur. Süreci destekleyen ve karşı çıkanlarla görüşerek toplumun büyük bir kısmını sürece dahil etmeyi başarmış, halkın kaygılarını, umutlarını ve süreçten nasıl etkilendiklerini

Türkiye'nin yedi bölgesine gönderilerek barış sürecini halka anlatmış ve toplumsal uzlaşmayı sağlamaya çalışmıştır. 8 Mayıs 2013'te 1500 PKK'lı sınır dışına çekilmeye başlamış, ancak süreç birinci aşamadan ilerleyememiştir. Akil İnsanlar Heyeti'nin oluşturulması, sürecin halk nezdinde benimsenmesi ve toplumsal uzlaşımın sağlanması adına önemli bir girişim olarak görülse de, süreç ilerledikçe ortaya çıkan karşılıklı suçlamalar ve sürecin tıkanması, çözümün sadece diyalogla değil, aynı zamanda somut adımlar ve güven inşa edilerek sürdürülebileceğini ortaya koymuştur.

16 Kasım 2013'te Başbakan Erdoğan, Mesud Barzani'yi Diyarbakır'da ağırlayarak “Kürdistan” kelimesini kullanmış ve “Yeni Türkiye’de inkâr, ret, asimilasyon olmayacak” diyerek çözüm sürecine olan bağlılığını vurgulamıştır⁶¹. 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde AK Parti ve HDP, çözüm sürecine halkın desteğini kazandı. HDP adayı Selahattin Demirtaş, Cumhurbaşkanlığı seçiminde %9,8 oy alarak Türkiyelileşme projesinde kısmi başarı elde etmiştir.⁶² Aynı zamanda daha önce süreci sabote etmek için FETÖ'nün, yargıda ve poliste yapılmış kanadıyla yürüttüğü anlaşılan KCK davasındaki tutuklu isimler serbest bırakılmıştır.⁶³ Bu gelişmeler, çözüm sürecinin toplumsal tabanda karşılık bulduğunu gösterse de, sürecin ilerleyişi, iç ve dış dinamiklerin etkisi altında kaldığı için nihai bir başarıya ulaşamamıştır. HDP'nin seçim başarısı, Türkiyelileşme sürecinin⁶⁴ sembolik bir adımı olarak değerlendirilebilirken, aynı zamanda FETÖ'nün müdahalelerinin etkisiyle sürecin seyri üzerinde ciddi dalgalanmalar yaşanmıştır.

raporlayarak hükümete sunmuştur. Bkz. “Başbakan Erdoğan Akil İnsanlarla Görüştü,” *Habertürk*, 26 Haziran 2013, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁶¹ Erdoğan, “Hiç endişeniz olmasın.” vurgusu yaparak “Dağdakilerin indigini, cezaevlerinin boşaldığını, 76 milyonun bir ve beraber olduğunu, yeni Türkiye olduklarını göreceğiz.” ifadesini kullanmıştır.” Erdoğan ve Barzani Diyarbakır'da Görüştü,” *BBC Türkçe*, 16 Kasım 2013, Erişim Tarihi: 2 Mart 2025.

⁶² Süleyman Seyfi Ögün, “HDP'nin Türkiyelileşmesi”, *Yeni Şafak*, 16 Mart 2015, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁶³ “Çözüm Süreci Hangi Aşamada?”, *Al Jazeera Türk*, 15 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 2 Mart 2025.

⁶⁴ Murat Somer. “Defensive vs. Liberal-Nationalist Perspectives on Diversity and the Kurdish Conflict: Europeanization, the Internal Debate, and Türkiyelilik.” *New Perspectives on Turkey*, no. 32, 2005.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ardından Çözüm Süreci, Recep Tayyip Erdoğan'dan Ahmet Davutoğlu'na devredilmiştir. Davutoğlu, “karşı tarafın beklentisi kamu düzenine zarar vererek ülkenin doğu- sunda *de facto* bir durum yaratmaksız, biz buna asla izin vermeyeceğiz” demiş ve süreci kararlılıkla sürdüreceğini açıklamış⁶⁵, ancak Kobani'nin DAİŞ tarafından kuşatılması 6-8 Ekim Olayları'na yol açmıştır. Makalenin bir sonraki bölümünde ayrıntılı bir şekilde işlenecek olan 6-8 Ekim Olayları'nın sebebi olarak gösterilen Kobani'nin DAİŞ tarafından kuşatılması ise Türkiye'de Çözüm Sürecini de etkileyecek olaylara neden olmuştur. PKK, Kobani'ye yardım yapılmamasını protesto ederek Tunceli'de Jandarma Karakolu'na saldırmış, HDP ve PKK, AK Parti'yi DAİŞ'i desteklemekle suçlamıştır. Olaylar sonucunda 50 kişi ölmüş, 112 kişi tutuklanmıştır⁶⁶. Bu olay, Çözüm Süreci'nin zayıflamasına ve toplumsal kutuplaşmanın artmasına yol açmıştır. Kobani kuşatması, bölgesel ve uluslararası faktörlerin etkisiyle, sürecin diplomatik ve toplumsal boyutunda gerilimlere sebep olmuştur. HDP ve PKK'nin hükümeti DAİŞ'e destek vermekle suçlaması, güvenlik ve diplomatik stratejiler arasındaki çelişkileri derinleştirirken, Türkiye'deki Kürt siyaseti ile devlet arasındaki diyalogun yeniden sorgulanmasına neden olmuştur.

2 Ekim 2014'te TBMM, Türk askerine sınır ötesi operasyon yetkisi veren ve yabancı askerlerin Türkiye üzerinden geçişini sağlayan tezkereyi kabul etmiştir⁶⁷. Bu tezkerenin, Türkiye'nin askeri seçenekler dahil tüm planları aktif şekilde değerlendirdiğini ve DAİŞ ile Türkiye'yi aynı kefeye koyan söylemin geçersiz olduğunu gösterdiği söylenebilir. Ancak 11 Ekim 2014'te Cemil Bayık, AK Parti hükümetini sorumlu tutarak, tezkereyi savaş ilanı olarak değerlendirip tüm birliklerini Türkiye'ye geri gönderdiklerini açıklamıştır⁶⁸. Ancak sürece dair

⁶⁵ “Gov't Reaffirms Will to Go Ahead with Peace Process, Calls on HDP to Adopt Peaceful Policies.” *Hürriyet Daily News*, Nov. 4, 2014. Erişim Tarihi: 8 Mart 2025.

⁶⁶ “PKK Tunceli'de Karakola Saldırdı.” *Hürriyet*, 3.10.2014. Erişim Tarihi: 7 Mart 2025.

⁶⁷ “Suriye-Irak Tezkeresi TBMM'de Kabul Edildi.” *BBC*, 2 Ekim 2014. Erişim Tarihi: 10 Şubat 2025.

⁶⁸ “Tezkere Savaş İlamıdır.” *Al Jazeera*, 11 Ekim 2014. Erişim Tarihi: 12 Şubat 2025.

münferit olaylar devam etmiştir.⁶⁹ 6-8 Ekim Olayları sonrası müzakereler yeni bir aşamaya geçmiş, hükümet kamu düzeninin bozulmaması şartını koyarak İç Güvenlik Paketi'nin geçmesini talep etmiştir. Paketin ardından, Öcalan'ın PKK'ya silah bırakma çağrısı Çözüm Süreci'nde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu gelişmeler, sürecin kırılmalarının derinleştiğini ve kamu düzeni ile şiddetle ilgili sorunların çözülmediğini göstermektedir. Öcalan'ın çağrısı, sürecin yeniden canlanması için umut taşırken, silah bırakma sürecinin nasıl şekilleneceği, gelecekteki başarısızlıkları engelleme açısından kritik bir soru oluşturmuştur.

28 Şubat 2015'te Dolmabahçe'deki Başbakanlık Ofisi'nde Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, İçişleri Bakanı Efkân Ala, HDP Grup Başkanvekilleri ve HDP İstanbul Milletvekili'nin katılımıyla yapılan görüşmenin ardından ortak basın toplantısı düzenlenmiştir. Toplantıda, demokratik çözüm, özgür vatandaşlık, sosyoekonomik boyutlar, kadın ve kültür sorunları gibi başlıklarla yeni bir anayasa önerisi sunulmuştur⁷⁰. Ancak, bu süreçte Ağrı Diyadin'de PKK tarafından güvenlik güçlerine yönelik saldırı gerçekleşmiş, 4 asker yaralanmıştır. Dolmabahçe Buluşması, çözüm sürecinde önemli bir adım olarak görülse de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Dolmabahçe Mutabakatını

⁶⁹ 4 Kasım'da HDP Genel Merkezi'ne bıçaklı bir saldırı düzenlenmiş ve bir yönetici ağır yaralanmıştır. Aynı gün Diyarbakır'da, Hava Astsubay Üstçavuş Necdet Aydoğdu şehit olmuştur. "PKK saldırdı: Üç asker şehit." *Hürriyet*, 26 Ekim 2014. Erişim Tarihi: 20 Şubat 2025. "Astsubay Üstçavuş Necdet Aydoğdu şehit oldu." *Milliyet*, 30 Ekim 2014. Erişim Tarihi: 22 Şubat 2025.

⁷⁰ Bu açıklamada sıralanan 10 madde içerisinde; demokratik siyasetin tanımı ve içeriği, demokratik çözümün ulusal ve yerel boyutlarının tanımlanması, özgür vatandaşlığın, yasal ve demokratik güvenceleri, demokratik siyasetin devlet ve toplumla ilişkisi ve bunun kurumsallaşmasına dönük başlıklar, Çözüm Sürecinin sosyoekonomik boyutları, Çözüm Sürecinde demokrasi güvenliği ilişkisinin kamu düzenini ve özgürlükleri koruyacak şekilde ele alınması, kadın, kültür ve ekolojik sorunların yasal çözümleri ve güvenceleri, kimlik kavramı, tanımı ve tanınmasına dönük çoğulcu demokratik anlayışın geliştirilmesi, demokratik cumhuriyet, ortak vatan ve milletin demokratik ölçütlerle tanımlanması, çoğulcu demokratik sistem içerisinde yasal ve anayasal güvencelere kavuşturulmasıyla bütün bu demokratik hamle ve dönüşümleri içselleştirmeyi hedefleyen yeni bir anayasa yer almıştır. "Dolmabahçe anlaşması", *Cumhuriyet*, 28 Şubat 2015. Erişim Tarihi: 2 Mart 2025.

tanımıyorum”⁷¹ açıklaması süreci yeni bir aşamaya taşımıştır. Dolmabahçe Buluşması, çözüm sürecinde önemli bir kilometre taşı olarak görülse de, sürecin daha da derinleşen çelişkilerini ve güç mücadelesini gözler önüne sermiştir⁷². Hükümetin ve PKK’nın karşılıklı suçlamaları, taraflar arasındaki güvensizliği pekiştirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın mutabakatı tanımadığını açıklaması, sürecin daha da tıkanmasına yol açmış ve PKK’nın geri çekilme sürecinde istenen ilerlemeyi kaydetmemesi, çözüm sürecinin sürdürülebilirliğini zorlaştırmıştır.

Çözüm Süreci’nin dönüm noktalarından biri, Öcalan’ın 2013 ve 2015 Nevruz mektuplarıdır. Bir diğer kritik an ise İzleme Heyeti krizi olmuştur. Seçim sonrası yükselen gerilimle birlikte, Öcalan’ın talep ettiği İzleme Heyeti ve Hakikat ve Yüzleşme Komisyonu kurulmamış, Erdoğan’ın “İzleme Heyeti’ni doğru bulmuyorum” açıklaması sonucu heyet kurulmamıştır. Bu gelişme, PKK’nın Öcalan’ın silah bırakma çağrısını yapması beklenen kongreyi iptal etmesine yol açmıştır. Ayrıca, Öcalan’ın talep ettiği Sekreteryaya, cezaevlerinden mahkûmların İmralı’ya transferiyle karşılanmıştır.⁷³ Haziran seçimleri sürecin ilerlemesini zorlaştırmış, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın bölge halkına yönelik kullandığı dil⁷⁴ ve HDP’nin seçim propagandası olarak bu durumu kullanması toplumsal gerilimi artırmıştır. Seçim sonunda HDP barajı geçerken, AK Parti tek başına iktidar olamamıştır. Çözüm Süreci devam ederken, 11 Temmuz 2015’te KCK’nın barajları hedef alma açıklaması ve Cemil Bayık’ın silahların bırakılmasına karşı sivil halkın silahlanması yönünde verdiği talimat, çatışmasızlık sürecini sonlandırmıştır⁷⁴. Selahattin Demirtaş’ın PKK’nın silah bırakması gerektiğine yönelik açıklamalarına Kandil’den tepki gelmiş, bu da HDP’yi siyaseten işlevsizleştirmiştir⁷⁵. Bu gelişmeler, çözüm sürecinin başarısızlıkla sonuçlanmasında, siyasi ve askeri aktörlerin tutumlarının ne denli belirleyici olduğunu ve taraflar

⁷¹ “Erdoğan: ‘Dolmabahçe mutabakatı’ ifadesini cımbızlarım”, *BBC Türkçe*, 17 Temmuz 2015. Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁷² Cuma Çiçek, Vahap Çoşkun. “Dolmabahçe’den Günümüze Çözüm Süreci: Başarısızlığı Anlamak ve Yeni Bir Yol Bulmak.” *Barış Vakfı Politika Raporu - 1*, 2015.

⁷³ Erdoğan: ‘Bunlar Ateist, Bunlar Zerdüş!’, *Milliyet*, 29.05.2015, Erişim Tarihi: 15 Mart 2025.

⁷⁴ KCK ateşkesin bittiğini açıkladı: Bundan sonra tüm barajlar gerillanın hedefinde olacaktır., *T24*, 11.07.2015, Erişim Tarihi: 15 Mart 2025.

⁷⁵ Kandil’den Demirtaş’a sert çıkış., *Milliyet*, 24.07.2015, Erişim Tarihi: 19 Mart 2025.

arasındaki derinleşen çatışma dinamiklerinin barış sürecini daha da zorlaştırdığını göstermektedir⁷⁶.

Çözüm Süreci, PKK'nın Barış Süreci'ni sekteye uğratması ve Suriye'deki Kürt kantonlarının birleştirilmesi çabalarıyla zorlanmıştır. PKK/PYD/YPG, ABD desteğiyle DAİŞ'e karşı mücadele ederken, 15 Temmuz 2015'te Şanlıurfa Suruç'taki canlı bomba saldırısı, süreci daha da kırılgan hale getirmiştir⁷⁷. Suruç'ta IŞİD bağlantılı bir canlı bomba saldırısı olmuş, 32 kişi ölmüş, 100'den fazla kişi yaralanmıştır. Bu olay, Çözüm Süreci'ni kırılganlaştırmıştır. PKK, Türkiye'nin DAİŞ'e destek verdiği iddiasıyla saldırılarını artırmış, Suruç saldırısına misilleme olarak Ceylanpınar'da iki polis öldürülmüş ve saldırılarına devam etmiştir⁷⁸. PYD/YPG, ABD desteğiyle Tel Abyad'ı ele geçirip Kobani ve Cezire kantonlarını birleştirirken, PKK ateşkesi sona erdirip "devrimci halk savaşı" ilan etmiştir. Çözüm Süreci devam ederken PKK'nın Adıyaman'daki⁷⁹, Adana'daki⁸⁰, Diyarbakır'daki⁸¹ gibi infazlar yapması kanlı saldırıların devam etmesi⁸², Türkiye'nin dört bir yanından gelen şehit haberleri sonrasında harekete geçen TSK Kuzey Irak'ta bulunan PKK kamplarını imha etmiştir.⁸³ Çözüm Süreci'ni bir anlamda rafa kaldıran bu gelişmeler, Türkiye'nin tehlikeli bir eşiğe geldiğinin göstergesi olmuştur. Siyasi karmaşanın artmasının ardından PKK haricindeki terör örgütleri de ülke içinde birtakım eylemler düzenleyerek askere ve polise saldırmaya başlamıştır. Ülke içinde sadece PKK'ya değil DHKP-C ve DAİŞ üyelerine de geniş çaplı terör operasyonları

⁷⁶ Nezir Akyeşilmen. "Çatışma Yönetimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Analiz." *Barış Konuşmak: Teori ve Pratikte Çatışma Yönetimi*, Odtü Yay., 2013, ss. 25-30.

⁷⁷ "DAİŞ'den Suruç'ta katliam", *Hürriyet*, 21.07.2015, Erişim Tarihi: 15 Mart 2025.

⁷⁸ "Şanlıurfa'da 2 polis şehit", *Milliyet*, 28.07.2015, Erişim Tarihi: 19 Mart 2025.

⁷⁹ "Adıyaman'da çatışma: 1 şehit, 2 yaralı", *Hürriyet*, 21.07.2015, Erişim Tarihi: 15 Mart 2025.

⁸⁰ "Sakallı şahıs DAİŞ'çi diye öldürüldü!", *Akşam*, 23.07.2015, Erişim Tarihi: 15 Mart 2025.

⁸¹ "Diyarbakır'da polis aracına silahlı saldırı: 1 polis şehit oldu, 1 vatandaş da hayatını kaybetti", *NTV*, 29.07.2015, Erişim Tarihi: 10 Mart 2025.

⁸² "Şırnak'ta Görmeç Jandarma Taburu'na saldırı: 3 şehit.", *Hürriyet*, 31.07.2015, Erişim Tarihi: 12 Mart 2025.

⁸³ "İşte F-16'lar'ın Kuzey Irak'ta vurduğu PKK kampları", *Star*, 25.07.2015, Erişim Tarihi: 14 Mart 2025.

düzenlenmeye başlanmıştır. PKK, Çözüm Süreci'ni sabote ederek bölge halkına zarar vermeye devam etmiş, hükümetin uzlaşmacı yaklaşımına rağmen geri çekilmeyi reddedip şehirlerde mühimmat biriktirmiştir. Kobani Olayları'ndan sonra PKK'nın haraç toplama ve köyleri silahlandırma faaliyetlerinde büyük artış yaşanmıştır. 2015 yılı, PKK'nın en yoğun eylem gerçekleştirdiği yıl olmuştur; şiddet olayları, silahlı saldırılar, patlamalar, taşlı sopalı saldırılar ve diğer şiddet türleri öne çıkmıştır. Ayrıca, çeşitli yasadışı eylemler de artmıştır.⁸⁴ Gerilimin yükseldiği dönemde, HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, DAİŞ'in Kobani'ye tekrar saldırmasını hükümete yüklemiş ve halkı sokağa çağırılmış ve bir sonraki bölümde ele alınacak olan 6-8 Ekim olayları yaşanmıştır. Bunun üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, Demirtaş'a yönelik soruşturma başlatmış, suçlamalar arasında halkı silahlandırma çağırısı bulunmuş ve dokunulmazlığının kaldırılması talep edilmiştir.⁸⁵ Bu gelişmeler, çözüm sürecinin yapısal zayıflığını ve sürecin dışsal faktörlerle ne kadar kırılgan hale geldiğini gözler önüne sererken, PKK'nın şiddet eylemlerinin ve ulusal güvenlik tehditlerinin

⁸⁴ “Barış sürecine rağmen PKK terör örgütünün eylemlerinin en yoğun olduğu yıl, bu yıl olmuştur. Terör olaylarının türüne göre yapılan istatistiklerde, şiddet eylemleri ön plana çıkmıştır. Yılın 7 ayında toplam bin 83 şiddet eylemi gerçekleşirken bu eylemlerden 154'ü silahlı saldırı, 172'si patlama, 351'i taşlı sopalı saldırı, 4'ü silahlı çatışma, 8'i patlayıcı madde koyma, 10'u yol kesme, 8'i gasp, 19'u kaçırma ya da rehin alma, 47'si kundaklama, 241'i molotofkokteyli atma, 69'u tehdit olayı şeklinde gerçekleşmiştir. 2015 yılının ilk 7 ayında, 69 kanunsuz toplantı ve yürüyüş düzenlenirken 29 pankart asma, 34 yazılama, 19 bildiri dağıtma, 1 posta gönderme, 1 bilişim suçları, 13 boykot etme, 2 Atatürk'ün manevi şahsiyetine hakaret ve 16 bayrak kanununa muhalefet olayı kaydedilmiştir.” Dünya Bülteni, “Diyarbakır'da silahlanma oranı artıyor”, 17 Aralık 2014. Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁸⁵ Bunun üzerine Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, Türk Ceza Kanunu'nun “Kamu Barışına Karşı İşlenen Suçlar” bölümündeki 214/2. maddesinde “Halkın bir kısmını diğer kısmına karşı silahlandırarak tahrik etmek” suçundan soruşturma başlatmıştır. Başsavcılık, soruşturmada Demirtaş'ın üzerine atılı suçun yasal olduğuna karar verirse, Anayasa'nın 83. maddesi gereği “Dokunulmazlığının Kaldırılması” talebinde bulunacak, hazırlanacak fezleke TBMM Başkanlığı'na gönderilecek ve Demirtaş hakkında dava açılırsa 24 yıla kadar hapsi istenmiş ve tutuklanmıştır.” Selahattin Demirtaş hakkında soruşturma”, Habertürk, 31.07.2015. Erişim Tarihi: 3 Mart 2025.

barış sürecine olan inancı ve toplumdaki desteği giderek erozyona uğratmaya devam ettiğini göstermektedir.

Çözüm Süreci, 30 yıllık çatışma sonrası başlatılan bir barış çabasıydı ancak çeşitli engellerle karşılaştı. Süreç, hukuki belirsizlikler ve yetersiz şeffaflık nedeniyle etkisini kaybetti. PKK'nın geri çekilmeyi reddetmesi ve şiddet eylemlerinin artması, sürecin ilerlemesini engelledi. 2015'teki terör eylemleri, barış sürecini sekteye uğrattı ve DAİŞ gibi diğer terör örgütlerinin etkinliği arttı. Bu faktörler, toplumsal huzursuzluğu derinleştirerek sürecin başarısız olmasına neden oldu. Hükümetin sınırlı adımları ve kamuoyu yönetimindeki eksiklikler, barış sürecinin daha verimli olmasını engelledi. Çözüm Süreci, barışa giden yolda önemli engellerin aşılması gerektiğini gösterdi⁸⁶. Yeni süreç, geniş bir siyasi uzlaşının gerekliliğini vurgulamaktadır. Çözüm Süreci'nin başarısı için taraflar arasında hukuki bağlayıcı bir anlaşma yapılmalı ve somut adımlarla uygulanmalıdır. PKK ve diğer terör örgütleriyle etkin mücadele edilmeli, toplumsal kutuplaşma azaltılmalıdır. Başarı için, Türkiye'nin bölgesel ve iç politikadaki aktörleriyle koordineli bir yaklaşım benimsenmeli ve toplumun her kesimini kapsayacak bir barış süreci inşa edilmelidir. Çözüm Süreci, sadece terörle mücadele değil, toplumsal barışın güçlendirilmesiyle başarılı olabilir. Siyasi aktörler, toplumun her kesimini dikkate alarak kapsayıcı bir yaklaşım benimsemelidir. Bu süreç, sadece devletin değil, tüm toplumsal kesimlerin katkılarıyla sürdürülebilir hale gelmelidir.

III. ÇÖZÜM SÜRECİNİN KAZANIMLARI

Çözüm Süreci, dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından Ocak 2013'te başlatılmış olup, Türkiye tarihindeki ilk kamuya açık barış çabasıdır. Bu süreç üç aşamadan oluşmuştur: PKK'nın ateşkes ilan ederek sınır dışına çekilmesi, devletin yasal düzenlemeler yapması ve normalleşme süreci. Çözüm Süreci, Türkiye'nin tarihindeki ilk kamuya açık barış çabası olarak önemli bir dönüm noktası teşkil etse de, Kürt sorununun kapsamlı doğası ve çeşitli aşamalarda karşılaşılan zorluklar, sürecin başarısını sınırlamıştır. Bu sürecin devamı, hükümetin

⁸⁶ Mesut Yeğen, *Çözüm Süreci Söyleşileri Serisi 1*, UKAM Yayınları, Aralık 2014, s. 8, 12.

kararlılığına ve toplumsal destek sağlamaya bağlıdır. Çözüm Süreci çerçevesinde, ilk aşamada Kürtçe isimlerin düzeltilmesi, cezaevlerinde Kürtçe konuşma özgürlüğü ve Kürtçe yayınların engellerinin kaldırılması gibi kısa vadeli düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, OHAL'in kaldırılması, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin feshedilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, TCK 301. maddesi ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 312. maddesindeki değişiklikler gibi demokratik reformlar gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, terörle mücadelede zarar gören vatandaşlara tazminat ödenmesi ve 3 milyar TL'nin üzerinde ödeme yapılması kararlaştırılmıştır. Ayrıca, yol kontrol ve arama noktaları azaltılarak günlük hayat kolaylaştırılmış, "Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi" kapsamında binlerce ailenin geri dönüşü sağlanmıştır⁸⁷. Bu adımlar, sürecin hem toplumsal hem de hukuki anlamda önemli bir aşama kaydetmesini hedeflemiştir. Orta vadede, PKK'nın tasfiye edilmesi, Türk Ceza Kanunu'nun Etkin Pişmanlık maddesinin yeniden düzenlenmesi ve işsizlik sorununun çözülmesi hedeflenmiştir. 2010 halk oylamasıyla anayasa değişiklikleri yapılmış, ancak herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. İnsan hakları ihlallerini engellemek için Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı güçlendirilmiş ve 2012'de bağımsız İnsan Hakları Kurumu kurulmuştur⁸⁸. Uzun vadede, vatandaşlık tanımının yeniden yapılması, eğitim diline serbestlik getirilmesi, kültürel çeşitliliğin korunması ve yerel yönetimlerin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Çözüm Süreci çerçevesinde yapılan düzenlemeler, hem hukuki hem de toplumsal anlamda önemli ilerlemeler kaydetmiş olsa da, bu adımların sürdürülebilirliği, karşılıklı güvenin inşa edilmesine ve daha derin yapısal reformların gerçekleştirilmesine bağlıdır. Kısa vadede elde edilen kazanımlar, özellikle dilsel haklar ve demokratik reformlar açısından önemli bir adım olmakla birlikte, terörle mücadele ve ekonomik sorunların çözümü gibi daha köklü meselelerin halledilmesi, sürecin kalıcı başarısı için kritik önem taşımaktadır. Türkiye'deki her vatandaşın eşit haklara sahip olduğu vurgulanmış ve Kürt sorununa yönelik ayrımcılık karşısında demokratikleşme bağlamında adımlar atılmaya başlanmıştır⁸⁹. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kürt sorununu "terör sorunu"

⁸⁷ Arı Hareketi, *Kürt Sorunu Raporu*, <https://stratejikoperasyon.files.wordpress.com/2014/07/ari-hareketi-kurt-raporu.pdf>.

⁸⁸ Taylan Barın, "Uzlaşma Yolunda Komisyon'un Uzlaştığı Maddeler ve Anayasa", SETA, Analiz, Ağustos 2013.

⁸⁹ "Sessiz Devrim: Türkiye'nin Demokratik Değişim ve Dönüşüm Envanteri 2002-2014", Ankara: Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı, 2014, s. 45.

olarak tanımlamış ve etnik kimliklere bireysel kültürel haklar verilmesi gerektiğini savunmuştur⁹⁰. Bu dönemdeki güvenlik politikalarındaki dönüşüm, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde önemli bir dönemeçtir. AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte atılan adımlar, devletin terörle mücadeledeki yaklaşımını daha hukuk devleti ilkelerine uygun hale getirmeye yönelikti. Ancak, bu süreçte etnik kimliklere yönelik kültürel hakların tanınması ve toplumsal eşitlik için atılan adımların, tam anlamıyla kalıcı çözüm için yeterli olup olmadığı, toplumsal yapının ve devletin uyguladığı politikaların uyumlu bir şekilde entegre edilmesini gerektiren bir sorudur.

Çözüm Süreci, toplumsal bağlamda önemli kazanımlar sağlamış, toplumu sürece sahiplenmeye teşvik etmiştir. Akil İnsanlar Heyeti'nin yaptığı çalışmalar sayesinde toplum, Kürt sorunu ve talepleri konusunda daha fazla bilgi edinmiştir. HDP Eş Başkanı Demirtaş, Kürt halkının kazandığı en büyük ödülün, tüm toplumun Kürt sorunuyla yüzleşmeye başlaması olduğunu ifade etmiştir⁹¹. Bu kazanımlar, toplumsal bilinçlenmeyi artırmış ve süreçteki karşılıklı anlayışın derinleşmesine zemin hazırlamıştır, ancak nihai çözüm için toplumsal uzlaşma ve siyasi iradenin sürekli ve kararlı bir şekilde devam etmesi gerekmektedir.

2013 yılı, çözüm sürecinin hızla başlayıp kısa sürede hızının kesildiği bir döneme işaret etmektedir.1 Ekim 2013'te dönemin Başbakanı Erdoğan, Demokratikleşme Paketi'ni açıklamış ve bu paket, dilde eğitim, seçim barajında değişiklik, köy isimlerinin eski haline döndürülmesi, öğrenci anının kaldırılması gibi yenilikler içermektedir. Ayrıca, Diyarbakır Belediyesi binasına Türkçe ve Kürtçe tabelanın eklenmesi gibi sembolik adımlar da atılmıştır⁹². Bu adımlar, toplumsal barışı pekiştirme ve Kürt vatandaşlarının kimlik haklarını tanıma adına önemli birer simgesel değer taşırken, aynı zamanda demokratikleşme sürecine dair somut bir ilerleme kaydedildiğini göstermektedir. Kürt tarafı tutuklu KCK üyelerinin serbest bırakılmasını, Öcalan'ın hapis şartlarının iyileştirilmesini, Kürtçe anadilinde eğitim hakkının

⁹⁰ “Bu ülkede artık Kürt sorunu yoktur”, Habertürk, 30.04.2011, Erişim Tarihi: 15 Mart 2025.

⁹¹ Şahin, Berkay. “HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'la Söyleşi (II): ‘Özerklik Adı Altında Minik Ulus-Devletler Değil’”. Birikim Dergisi, 01.28.2015.

⁹² “Diyarbakır'da belediyeye Kürtçe tabela”, CNNTURK, 17.12.2013, Erişim Tarihi: 5 Mart 2025.

tanınmasını, seçim barajının düşürülmesini, örgütlenme ve toplanma gibi sivil özgürlükler için sınırların genişletilmesini ve PKK'nın terör örgütü listesinden çıkarılmasını talep etmiştir. Ancak, hükümetin sunduğu paket, sadece Kürtçe eğitim hakkı, yer adlarının Türkçe'ye çevrilmesi, Kürtçe alfabedeki X, Q ve W harflerinin trafik levhaları ve kimlik kartlarında kullanılmasına izin verilmesi gibi sembolik adımlara yer vermiştir. Kürt tarafının talepleri ile hükümetin sunduğu reformlar uyuşmamış ve tatmin edici olmamıştır⁹³. Demokratikleşme Paketi, Kürtlerin beklediği reformları hayata geçirmede başarılı olamamıştır. Ancak, bu tür reformların etkin bir şekilde uygulanabilmesi, toplumsal kabul ve siyasi konsensüsle paralel bir gelişim göstermelidir.

1980'lerden itibaren Türkiye'nin en büyük sorunlarından biri olan Kürt sorunu, ekonomiye büyük yükler getirmiştir. Askeri harcamalar için ayrılan kaynaklar, eğitim ve sağlık gibi temel alanlarda yatırımların önünde engel oluşturmuş, ancak çözüm süreci ile bölge ekonomisi olumlu etkilenmiş, Güneydoğu Anadolu'daki ihracat artmıştır⁹⁴. 2015'te Yeni Güneydoğu Anadolu Projesi açıklanarak sulama, ulaşım ve sanayi altyapısı iyileştirileceği duyurulmuştur⁹⁵. 2002'de OHAL uygulaması sona ermiş, terörle mücadeleye yönelik önemli yasal değişiklikler yapılmıştır. Bu gelişmeler, bölgedeki kalkınmayı teşvik etmek ve ekonomik dengenin sağlanmasına katkıda bulunmak amacıyla önemli adımlar olarak değerlendirilebilir. Ancak, sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için bölgedeki güven ortamının güçlendirilmesi ve toplumsal uzlaşya dayalı bir politika izlenmesi gerekmektedir.

2002'de çıkarılan AB Uyum Paketi ile, Türkçe dışında dillerde yayın yapılması, Kürtçe ve Arapça yayınların TRT'de başlaması gibi reformlar gerçekleştirilmiştir. 2003'te Türkçe dışındaki isimlerin konulması yasakları kaldırılmış, 2004'te Anayasa'da temel haklara ilişkin uluslararası anlaşmaların üstünlüğü kabul edilmiştir. 2004'te terörle mücadelede zarar görenlere tazminat sağlayan bir kanun çıkmıştır⁹⁶.

⁹³ Michael M. Gunter, "The Turkish-Kurdish Peace Process Stalled in Neutral", *Insight Turkey*, Vol. 16, No. 1, 2014, ss. 19, 21-22.

⁹⁴ "Çözüm Sürecinin Güneydoğu ekonomisine katkısı ihracat", Kobi-Efor, 01.10.2014, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁹⁵ "GAP Eylem Planı açıklandı", *Fortune Turkey*, 08.03.2015, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

⁹⁶ 5170 s.Kanun, Resmi Gazete, 7.5.2004, Sayı: 25469 - <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004.05.20040522.htm>

Terörle mücadelede etkin politika ve strateji geliştirmek amacıyla Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı kurulmuştur.⁹⁷ Terörle Mücadele Kanunu'nun 10. maddesi uyarınca kurulan ağır ceza mahkemeleri de 6 Mart 2014 tarihinde yürürlüğe giren Kanun ile kaldırılmıştır.⁹⁸ Ayrıca, göç etmek zorunda kalan vatandaşlar için “Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi” başlatılmıştır. Bu reformlar, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde etnik kimliklerin tanınması ve toplumsal çeşitliliğin kabulü yönünde önemli adımlar atıldığını gösterirken, terörle mücadelede insan hakları ve adaletin ön planda tutulduğunu da ortaya koymaktadır.

2009'da “Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi” ile terörün sona erdirilmesi amaçlanmış, Türkçe bilmeyen vatandaşlar için kamu hizmetlerinde Kürtçe tercümanlık uygulamaları başlatılmıştır. Cezaevlerinde ise, Türkçe dışında dillerde görüşme yapılabilmesi sağlanmıştır⁹⁹. 2010 öncesi, Türkçe dışındaki dillerde yapılan siyasi propaganda yasaktı ve ihlali cezai yaptırımlara yol açıyordu. Ancak 2010'daki değişikliklerle, siyasi partiler farklı dillerde propaganda yapabilme hakkına sahip olmuş, ifade ve örgütlenme özgürlüğü güçlendirilmiştir¹⁰⁰. 2012'de, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde din alanında eğitim almış yerel din adamları (meleler) devlet tarafından din görevlisi olarak istihdam edilmiştir. Bu uygulama, bölge halkıyla devlet arasındaki bağı kuvvetlendirmiştir¹⁰¹. 2012'de kurulan Türkiye İnsan Hakları Kurumu, insan hakları ihlallerinin önlenmesi ve şikayetlerin çözülmesi amacıyla faaliyet göstermektedir¹⁰². 2010'da sunulan “Genel Kolluk Gözetim Komisyonu Kanun Tasarısı”¹⁰³ ile kolluk şikayetleri daha şeffaf ve etkili işlenmeye başlanmıştır. Yerleşim birimlerinin eski isimlerinin iadesi, 30 Eylül 2013 tarihli yasal düzenleme

⁹⁷ 5952 s.Kanun, Resmi Gazete, 17.2.2010, Sayı: 27511 - <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010.03.20100304-1.htm>

⁹⁸ 6526 s.Kanun, Resmi Gazete, 21.02.2014, Sayı: 28933 - <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140306M1-1.htm>

⁹⁹ a.g.e, s.118

¹⁰⁰ 6529 s. Kanun, Resmi Gazete, 2.3.2014, Sayı: 28940 - <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014.03.20140313-15.htm>

¹⁰¹ a.g.e, s.125

¹⁰² 6332 s. Kanun, Resmi Gazete, 21.6.2012, Sayı: 28339 - <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012.06.20120630-2.htm>

¹⁰³ “Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı” (<https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0584.pdf>)

ile sağlanmışır. Bu düzenleme, köy isimlerinin re'sen değiştirilmesini engellemek, eski isimlerinin geri verilmesine olanak tanımıştır¹⁰⁴. Bu adımlar, etnik çeşitliliği tanıyan, demokratik hak ve özgürlükleri güvence altına alan bir yapının inşa edilmesinde önemli bir rol oynamış, aynı zamanda devlet ile yerel halk arasındaki güveni ve bağlılığı artırmayı hedeflemiştir. Önümüzdeki dönemin gündemi, Çözüm Süreci'nin yeniden canlanması ve toplum tarafından sahiplenilmesidir. Çözüm Süreci, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde önemli bir adımdır ve PKK ile yapılan görüşmelerin ilk defa nispi aleniyet içinde gerçekleştirilmesiyle dikkat çekmiştir. Sürecin başlaması, toplumun sürecin olumlu sonuçlar doğuracağına olan inancını pekiştirmiş ve bu süreç toplumsal bir zemin kazanmıştır. Bu bağlamda, çözüm sürecinin yeniden canlanması, toplumsal barışı inşa etmek için kritik bir fırsat sunmakta olup, sürecin kalıcı ve sürdürülebilir olabilmesi için tüm tarafların kararlı ve adil bir şekilde müzakerelere devam etmesi gerekmektedir.

IV. ÇÖZÜM SÜRECİNİN KIRILMA NOKTASI: 6-8 EKİM OLAYLARI

2014'te Türk dış politikasındaki gelişmeler, iç siyaseti etkileyerek Çözüm Süreci'ni sekteye uğratmıştır. Suriye iç savaşının Kobani özelindeki yansımaları, Irak-Şam İslam Devleti'nin (DAEŞ) saldırıları ve kuşatma girişimiyle birlikte Türkiye'de yaşanan sokak olayları, 6-8 Ekim Olayları olarak kayda geçmiştir. 2003'te kurulan Demokratik Birlik Partisi (PYD) ve silahlı kanadı Halk Koruma Birlikleri (YPG), 2012'de Esed güçlerinin bölgeden çekilmesiyle fiili bir özerklik ilan etmiş; Kobani bu yapının stratejik bir parçası hâline gelmiştir. 2014 başında DAEŞ'in Tel Abyad ve Cerablus'u ele geçirmesi, ardından Kobani ve Sincar'a yönelmesi¹⁰⁵ ile binlerce Ezidi ve Kürt Türkiye'ye sığınmıştır. Eylül ortasında DAEŞ'in Kobani'yi kuşatması uluslararası

¹⁰⁴ 6501 s. Kanun, RG, 30.10.2013, Sayı: 28814-
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013.11.20131107-2.htm>

Örneğin 1962 yılında yer isimlerinin değiştirilmesi kapsamında "Aydınlar" ismini alan Siirt'in "Tillo" ilçesi, yapılan yasal düzenleme ile 49 yıl sonra tekrar eski ismine kavuşmuştur. Vahap Coşkun, *Çözüm Süreci Söyleşileri Serisi*, Uluslararası Kültürel Araştırmalar Merkezi Yayınları, s.7.

¹⁰⁵ "DAİŞ, Kobanê yakınlarındaki Zorava Tepesi'ne bayrağını dikti", T24, 2.10.2014. Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

tepki çekerken, Türkiye'nin temkinli tutumu Kürt hareketlerinin sert eleştirisine neden olmuştur¹⁰⁶. Bu gelişmeler, Kürt meselesi, ulusal güvenlik ve dış politika arasında çok boyutlu bir kırılma yaratmış, Çözüm Süreci'nin kırılma anını derinleştirmiştir.

PYD, Türkiye'den Kobani'ye koridor açılması ve silah yardımı talep ederken, Kuzey Irak Yönetimi bu desteği sınırlamaya çalışmıştır. Türkiye, DAES'le mücadelenin sadece Kobani özelinde değil, Suriye ve Irak genelinde yürütülmesi gerektiğini savunmuş; ancak PYD/YPG milliyetçi söylemlerle Türkiye'yi yardım yapmamakla suçlamıştır. PKK yanlısı çevreler ve HDP de benzer şekilde "DAES'e destek verildiği" ve "yardımın engellendiği" iddialarını kamuoyuna taşımıştır. Erdoğan'ın DAES ve PKK'yı aynı düzlemde ele alan açıklamaları muhalif çevrelerde tepki yaratırken, bu durum Türkiye'nin Kobani'yi düşürmek istediği yönündeki algıyı güçlendirmiştir. Askerî müdahalenin uluslararası pozisyonu zayıflatabileceği ve bölgesel aktörlerin tepkisini çekeceği kaygısıyla Türkiye temkinli bir politika izlemiştir. Tüm bu söylem ve algılar, Çözüm Süreci'nin sürdürülebilirliğini zorlaştırmış; aktörlerin çatışan çıkarlarını koruma çabası güven inşasını engellemiştir. 6-8 Ekim Olayları sonrasında Türkiye, Kobani'ye destek amacıyla Peşmerge ve ÖSO'nun(Özgür Suriye Ordusu) geçişine olanak tanımış; bu adım, Irak-Suriye tezkeresiyle meşruiyet kazanmış ve sınır ötesi askerî yetki genişletilmiştir. Türkiye, DAES karşıtı koalisyonla katılmış; yaklaşık 200 bin sivilin ülkeye kabulüyle insani sorumluluğunu yerine getirmiştir. Ancak bu süreçteki temkinli dış politika, hem iç siyasette hem de Kürt hareketleriyle ilişkilerde çözüm sürecine dair güveni zayıflatmıştır¹⁰⁷.

Türkiye, yalnızca sığınmacılara kapılarını açmakla kalmamış, aynı zamanda Kobani'ye insani yardım ulaştıran ilk ülke olarak AFAD ve Kızılay aracılığıyla kapsamlı destek sağlamış; kamp kurulumu, yaralıların tedavisi ve temel ihtiyaçların karşılanması gibi alanlarda önemli bir insani rol üstlenmiştir. Ancak Kobani'deki çatışmalar Türkiye'nin sınır güvenliğini doğrudan tehdit etmiş, sınır köylerine düşen havan topları sivil yaralanmalara ve yerinden edilmelere neden olmuştur¹⁰⁸. Bu süreçte

¹⁰⁶ Can Acun, Hüseyin Öner, "DAİŞ – PYD Çatışmasının Sıcak Cephesi: Ayn El-Arab (Kobani)", SETA, Perspektif, Erişim Tarihi: 7 Mart 2025.

¹⁰⁷ Murat Çiçek, "Türkiye'nin Kobani Politikası", Star Açık Görüş, 31.01.2015, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

¹⁰⁸ "Sınır açıldı sadece 60 YPG'li Kobani'ye gitti", Sabah, 16.10.2014, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

Türkiye, ÖSO ve Peşmerge güçlerinin Kobani'ye geçişine izin vermiş; ABD ile yürütülen diplomatik temaslar, özellikle Erdoğan'a yapılan yardım çağrısıyla, sürecin uluslararası önemini artırmıştır. Kobani meselesi, bu dönemde yalnızca Suriye bağlamında değil, Türkiye iç siyaseti açısından da kırılmalı bir güvenlik sorunsalına dönüşmüş; Çözüm Süreci bağlamında siyasal aktörler arası güvensizliği pekiştiren bir kriz başlığına evrilmiştir. Sınır ötesindeki insani ve askerî müdahaleler, Türkiye içindeki farklı siyasal aktörlerin tutumlarını şekillendirmiş; bölgesel çıkarlar, iç politik dinamiklerle kesişerek Çözüm Süreci'nin güven temelli ilerleyişini zayıflatmıştır. Kobani bağlamındaki gelişmeler, Çözüm Süreci'nin başarısını tehlikeye atan yapısal bir kırılma anı olarak değerlendirilebilecek niteliktedir.

6-8 Ekim Olayları, Türkiye'de Çözüm Süreci için kritik bir dönüm noktası olmuş ve Kobani kuşatması etrafında büyük siyasi kriz yaratmıştır. HDP ve PKK'ya yakın aktörler, Türkiye'nin DAİŞ'e dolaylı destek verdiği iddiasıyla kitlesel protestolar düzenleyip sokağa çıkma çağrısı yapmıştır. Erdoğan'ın "Kobani düştü, düşecek"¹⁰⁹ ifadeleri tartışmaları alevlendirmiş; HDP'nin çağrısıyla başlayan protestolar hızla şiddete dönüşerek birçok şehirde linç, infaz, kundaklama ve güvenlik güçlerine saldırılar gerçekleşmiştir.¹¹⁰ Olaylar sonucunda yaklaşık 50

¹⁰⁹ Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kobani'ye yönelik saldırılar karşısında uluslararası koalisyonun sadece hava operasyonlarıyla sonuç alınamayacağını belirterek kara harekâtı olmaksızın terörle mücadelenin başarıya ulaşamayacağını vurgulamıştır. Erdoğan, "Sadece havadan bombalamak suretiyle bu terörü sona erdiremezsiniz. Kara harekâtında bu görevi ifa edenlerle işbirliği kurulmadıkça hava saldırısıyla bu iş çözülmez. İşte aylar geçti, herhangi bir netice yok. Şu anda Kobani de düştü, düşüyor." ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin taleplerini üç başlıkta sıralamış; uçuşa yasak bölge ilan edilmesi, bu bölgeye paralel bir güvenli bölge oluşturulması ve Suriye ile Irak'taki ılımlı muhalif grupların "eğit-donat" programı kapsamında desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Erdoğan'ın açıklamalarının, ABD Başkanı Obama'nın "İki güne kalmaz Kobani düşer, biz burada sizden yardım istiyoruz" diyerek Türkiye'den destek istemesinin ardından geldiği de ifade edilmiştir. "DAİŞ ne ise PKK da odur", *Al Jazeera Türk*, 4 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

¹¹⁰ Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Kobani'ye yönelik saldırılar karşısında uluslararası koalisyonun sadece hava operasyonlarıyla sonuç alınamayacağını belirterek kara harekâtı olmaksızın terörle mücadelenin başarıya ulaşamayacağını vurgulamıştır. Erdoğan, "Sadece havadan bombalamak suretiyle bu terörü sona erdiremezsiniz. Kara harekâtında bu

kişi hayatını kaybetmiş, çok sayıda kişi yaralanmış ve binlerce işyeri zarar görmüştür. KCK ve HDP'nin "süresiz eylem" çağrısıyla çatışmalar 40'a yakın ile yayılmış, bölge büyük toplumsal travma yaşamıştır. YDG-H'nin medya ve sosyal medya provokasyonları şiddetin artmasında etkili olurken, Öcalan'ın "Kobani düşerse Çözüm Süreci biter" açıklaması gösterilere meşruiyet kazandırmıştır. HDP, Kobani'ye yardım yapılmasını Çözüm Süreci'nin devamı için şart koşarak süreci sabote etmiş ve toplumsal gerilimi tırmandırmıştır. Bu olaylar, Çözüm Süreci'nin güven temelli yapısını ciddi şekilde zedelemiş, hükümet ile HDP arasında ilk kez derin bir güven krizine yol açmıştır.¹¹¹Bu olaylar, Sürecin bölgesel ve ulusal aktörlerin çıkarları arasında sıkıştığını ve iç politikada güvenin zayıfladığını ortaya koyan bu dönemde, şiddetin radikalleşmesi ve sosyal medyanın kullanımı sürecin karmaşıklığını artırmış ve geleceğine olumsuz etkiler bırakmıştır

6-8 Ekim Olayları, Türkiye'nin 35 ilinde şiddetli olaylara yol açmış ve 2 emniyet görevlisi şehit olmuştur. Olaylarda Muş, Batman, İzmir, Adana, Urfa, Van, İstanbul, Antep, Siirt, Bingöl, Mardin ve Diyarbakır'da toplam 50 kişi hayatını kaybetmiştir¹¹². Şiddet olayları, toplumsal hafızada derin bir psikolojik kırılma yaratmıştır. 17 yaşındaki Yasin Börü ve arkadaşlarının linç edilmesi, esnaflara yönelik saldırılar ve DAİŞ'i desteklediği iddiasıyla sakallı kişilerin öldürülmesi toplumda infiale neden olmuştur. Ayrıca, yaklaşık 500 kişi yaralanmış, 212 okul, 67 emniyet binası, 780 bina ve 1.177 araç tahrip edilmiştir. Olaylara

görevi ifa edenlerle işbirliği kurulmadıkça hava saldırısıyla bu iş çözülmez. İşte aylar geçti, herhangi bir netice yok. Şu anda Kobani de düştü, düşüyor." ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin taleplerini üç başlıkta sıralamış; uçuşa yasak bölge ilan edilmesi, bu bölgeye paralel bir güvenli bölge oluşturulması ve Suriye ile Irak'taki ılımlı muhalif grupların "eğit-donat" programı kapsamında desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Erdoğan'ın açıklamalarının, ABD Başkanı Obama'nın "İki güne kalmaz Kobani düşer, biz burada sizden yardım istiyoruz" diyerek Türkiye'den destek istemesinin ardından geldiği de ifade edilmiştir. "DAİŞ ne ise PKK da odur", *Al Jazeera Türk*, 4 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 1 Mart 2025.

¹¹¹ Hüseyin Yayman, "6-8 Ekim Olayları Süreci Nasıl Etkiledi?", *Vatan Gazetesi*, 9 Aralık 2014, Erişim Tarihi: 5 Mart 2025.

¹¹² Ali Dağlar, "6-8 Ekimin Acı Bilançosu: 50 Ölü", *Doğru Haber*, Erişim Tarihi: 12 Mart 2025, <http://www.dogruhaber.com.tr/haber/152953-6-8-ekimde-kim-kimi-oldurdu>

katılan 1.024 kişi gözaltına alınmış, bunlardan 58'i tutuklanmıştır¹¹³. Polis ve askere yönelik suikastler, gerilimi daha da artırarak Türkiye'yi yeniden çatışma ortamına sürüklemiştir. Diyarbakır ve Yüksekova'da sivil askerlere yönelik saldırılar sonucu 3 asker şehit olmuş, Bingöl Emniyet Müdürüne silahlı saldırı yapılmış ve iki polis şehit edilmiştir¹¹⁴. Bu gelişmeler kamuoyundainfiiale yol açmış, 6-8 Ekim Olayları toplumsal travmaya ve Çözüm Süreci'nin güven temelli yapısının ciddi şekilde zedelenmesine neden olarak Türkiye'yi yeniden çatışma ortamına sürüklemiştir.

6-8 Ekim Olayları'nda kamu kurumlarına yönelik saldırılarda Atatürk büstleri ve bayraklar hedef alınmış, HDP, bayrak ve Atatürk yakma eylemlerinin provokasyon olduğunu belirtmiştir¹¹⁵. Parti merkezleri ve belediye binaları ateşe verilmiş, şehirlerde büyük tahribat yaşanmıştır. Anayollar üzerinde barikatlar kurulmuş, kimlik kontrolleri yapılmış ve üç gün boyunca Güneydoğu şehirlerinde kaotik bir ortam hakim olmuştur. Bu olaylar nedeniyle Diyarbakır, Mardin, Van, Siirt, Batman ve Muş'ta sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir¹¹⁶. DAİŞ'in Kobani'ye saldırısı sonrası PKK militanları ve sempatanları şiddet eylemleri gerçekleştirmiş; kamu kurumları ve işyerleri yakılmıştır. Devlet kolluk kuvvetlerinin yetkileri artırılırken, ölenler arasında PKK/HDP sempatanları da bulunmaktadır. Olaylar kamu düzenini ciddi şekilde bozmuş, PKK-devlet etkileşimi çözüm sürecinin karmaşıklaşmasına ve yeni güvenlik kırılmalarına neden olmuştur.

¹¹³ “Efkan Ala Kobani Olaylarının Bilançosunu Açıkladı”, *EnSonHaber*, 10 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 9 Mart 2025.

¹¹⁴ Recep Tayyip Erdoğan, faillerin yakalanarak cezalandırıldığını; dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu ise sorumluların çatışma sırasında etkisiz hale getirildiğini açıklamıştır. Ancak daha sonra yapılan balistik incelemelerde, olaylarda kullanılan silahların, ölü ele geçirilen dört kişinin üzerinden çıkan silahlarla uyumadığı belirlenmiştir. Bu durum, olayların arkasında provokatif bir grubun var olduğu yönünde şüpheleri artırmış ve şiddet dalgasının derinleşmesine neden olmuştur. Bölgedeki kanaat önderleri, saldırılarda derin devletin eski unsurlarının yanı sıra PKK içindeki çözüm sürecini sabote etmeyi amaçlayan bir grubun da rol oynamış olabileceğine dikkat çekmektedir.Bkz. “Bingöl'de İl Emniyet Müdürü'ne saldırı: 2 şehit”, *Milliyet*, 9 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 7 Mart 2025.

¹¹⁵ “Vahşete Destek Oldu”, *Cumhuriyet*, 8 Ekim 2014. Erişim Tarihi: 7 Mart 2025.

¹¹⁶ “Altı ilde sokağa çıkma yasağı”, *Sabah*, 7 Ekim 2014. Erişim Tarihi: 9 Mart 2025.

Hükümet, HDP'yi olayların sorumlusu olarak görürken, Demirtaş bunları provokasyon olarak nitelendirmiştir. Cemil Bayık, Suriye ve Irak müdahale tezkeresi sonrası yeniden silah tehdidinde bulunmuş; Demirtaş ise “Çözüm Süreci, Öcalan veya hükümet ‘bitti’ demedikçe devam eder” diyerek ortamı yumuşatmıştır. Ancak Öcalan'ın silahlı mücadeleyi sonlandırma çağrılarına PKK'dan olumsuz yanıt gelmesi, sürecin devamını zorlaştırmıştır¹¹⁷. PKK, çatışmasızlık ortamını kullanarak güvenlik güçlerine saldırıları artırmış, 7 Haziran 2015 seçimleriyle AK Parti-HDP gerilimi tırmanmış ve sürecin geleceği olumsuz etkilenmiştir. Tarafların sert söylemleri ve ayrışmaları, çözüm sürecinin güven temelli yapısını zayıflatmış, derinleşen çatışma ortamına yol açmıştır.¹¹⁸. Bu durum, çözüm sürecinin güven temelli yapısının zayıflamasına ve taraflar arasında derinleşen bir çatışma ortamının oluşmasına yol açmıştır.

6-8 Ekim Olayları, Türkiye'de Çözüm Süreci'nin kritik bir dönüm noktası olmuş, Kobani kuşatması büyük siyasi tartışma yaratmıştır. Olaylar sürecin devamını olumsuz etkileyerek HDP'nin itibar kaybına yol açmış, hükümet müzakereleri askıya almış ve güvenlik politikalarında değişikliklere neden olmuştur. Bu kapsamda hazırlanan İç Güvenlik Paketi ile polis güçlerine molotof ve patlayıcı saldırılarına karşı silah kullanma yetkisi verilmiş, yasaklı materyal taşıyanlara cezalar artırılmış, terör propagandası ve yasadışı toplantılara karşı önlemler güçlendirilmiştir¹¹⁹. Olaylar, güvenlik odaklı politikaların ve yasaların şekillenmesini sağlamıştır. Ayrıca, 6-8 Ekim Olayları, Türk siyasetinde kutuplaşmayı derinleştirip toplumsal güveni sarsmış, Erdoğan'ın Demirtaş'a yönelik “terörist” suçlamaları devlet politikalarının ve siyasi eleştirilerin yansması olarak değerlendirilmiştir¹²⁰.

6-8 Ekim Olayları, PKK'yı desteklemeyen Kürtler arasında travma ve gelecek kaygısını artırmış; PKK'nın Çözüm Süreci ile

¹¹⁷ “Tezkere savaş ilanıdır”, *Al Jazeera Türk*, 11 Ekim 2014. Erişim Tarihi: 8 Mart 2025.

¹¹⁸ Fahriye Keskin Karağöl, *Çatışma Çözümü ve Kriz Evresi: Çözüm Süreci Üzerine Bir İnceleme*, ORMER Perspektif Serileri, No: 7, Ocak 2015.

¹¹⁹ Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile Bazı Kanun ve KHK'larda değişiklik yapan tasarinin 63 maddesinin metinden çıkarılmasıyla, 69 madde olarak yasalaşmıştır. “İç Güvenlik Paketi Genel Kurul'da kabul edildi,” *Haber Türk*, 27.03.2015. Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹²⁰ Vahap Coşkun, “The Kurdish Peace Process: Oct. 6-8 Events and Beyond,” *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(32), 2015, ss. 1-12.

genişleyen hâkimiyeti, bu grupların yaşam alanlarının daralması korkusunu doğurmuştur. Kürt siyasal çeşitliliğinin kırılma noktası, PKK dışı aktörlerin kitlesel destekten yoksun olmasıyla ortaya çıkmaktadır. 6-8 Ekim ve Cizre Olayları sonrası artan şiddet ve PKK kaynaklı cinayetler, güvenlik güçlerinin yetersiz müdahalesiyle birleşmiş ve hukuki süreçlerin etkinliğini sorgulatmıştır. İnsan hakları çerçevesinde gerilimi azaltmaya yönelik kamu soruşturmalarının gerekliliği vurgulanırken, kolluk kuvvetlerinin aşırı güç kullanımı durumunda tarafsız ve hızlı soruşturmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Ayrıca, silahların bırakılması ve demokratik siyasetin güçlendirilmesi, sürecin kritik unsurları olarak öne çıkmaktadır¹²¹.

6-8 Ekim Olayları sonrası sivil toplum kuruluşları barış ve Çözüm Süreci'ne destek vermiştir. Diyarbakır'daki STK'lar, olayların büyümesini önlemek için taraflarla görüşmüş, arabulucular 1990'lara dönüş endişesi dile getirmiştir. Kürt örgütleri (HAK-PAR, KPG, KUDP-H) PKK saldırılarını kınamıştır. Bu durum, Kürt siyasal alanında sivil aktörlerin şiddete karşı arabuluculuk rolünü ve sürecin toplumsal destek gördüğünü göstermektedir. Pollmark'ın araştırmasına göre, sürece destek %55,4 iken¹²², son verilmesini isteyenler %37,3'tür. Diyarbakır merkezli SAMER'in 22 kentte yaptığı araştırmada halkın %84,7'si Çözüm Süreci'ni desteklemiştir¹²³. Bulgular, provokatif eylemlerin toplumsal tabanının zayıf olduğunu ve bölge halkının barış sürecine güçlü destek verdiğini ortaya koymaktadır. Türkiye, 6-8 Ekim Olayları sonrası büyük tahribat yaşamasına rağmen, bu olayların çözüm sürecine etkisi üzerine yeterli analiz yapılmamıştır. Olaylar, çözüm sürecinin toplumsal dayanağını zedeleyerek güven sorununu yeniden gündeme getirmiş ve siyasi aktörlerin tutumlarının süreç üzerindeki etkisini görünür kılmıştır. Bu nedenle, benzer olayların tekrarlanmaması ve yeni çözüm sürecinin aksamaması önlenmesi için yaşananlardan ders çıkarılması önemlidir. Olaylara HDP, AK Parti, CHP, MHP ve HÜDA PAR gibi siyasi

¹²¹ Amnesty International. (2015, Temmuz). *Kobani: Bir İnsan Hakları Krizi*. Amnesty International. Erişim adresi: <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/kobani-turkce785.pdf>.

¹²² Pollmark, "6-8 Ekim Olayları Çözüm Sürecine Desteği Düşürmedi," Memurlar.net, 2014, <https://www.memurlar.net/haber/492714/6-8-ekim-olaylari-cozum-surecine-destegi-dusurmedi.html>

¹²³ Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAMER), "Kürtlerin Yoğun Olarak Yaşadığı 22 Kent Merkezinde Yapılan Araştırma: Çözüm Süreci'ne Destek Oranı," 25-28 Ekim 2014.

partilerin yaklaşımları detaylı analiz edilerek çözüm sürecine etkileri incelenecektir.

V. SİYASİ PARTİLERİN 6-8 EKİM OLAYLARINDAKİ TUTUMLARI

A. Ak Parti'nin 6-8 Ekim Olayları Karşısındaki Tutumu

6-8 Ekim Olayları, AK Parti'nin üç yıldır yürüttüğü Çözüm Süreci'ni ciddi şekilde tehdit etmiş, hükümet ise olayları Türkiye'nin istikrarını bozmayı hedefleyen eylemler olarak görüp kamu düzeninin korunacağını belirtmiştir. Başbakan Davutoğlu, Kobani'ye insani yardım yapıldığını ancak olayların vandalizme dönüştüğünü ifade ederek sürecin zarar görmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Hükümet, Kobani'deki DAİŞ kuşatmasını Şam yönetimiyle ilişkilendirip koalisyon güçlerinden Esed'e karşı operasyon talep etmiş, ancak ABD bunu reddetmiştir. Davutoğlu, 6-8 Ekim Olayları'nı 6-7 Eylül Olayları'na benzeterek yarattığı tahribatın geniş etkisine dikkat çekmiş ve süreci baltalamaya çalışan kesimlerin bulunduğunu söyleyerek hükümetin Çözüm Süreci'ne bağlılığını sürdürdüğünü ifade etmiştir¹²⁴. Bu yaklaşım, hem Türkiye'nin bölgesel stratejilerini hem de iç ve dış politikadaki kritik kırılmayı ortaya koymaktadır¹²⁵. Hükümetin, Kobani'deki DAİŞ kuşatmasına dair Esed rejimiyle ilişkilendirdiği eleştirisi ve koalisyon güçlerinin müdahale çağrısı, bölgedeki uluslararası çatışma dinamiklerine dair Türkiye'nin

¹²⁴ Recep Tayyip Erdoğan, “Kobani'deki kardeşlerimizin yanındayız. Ancak HDP ve zihniyeti bu olayları bahane edip bütün ülkede bir vandalizm, eşkiyalık yapmaya kalktılar. Kobani'ye müdahale edilecekse, Suriye'nin tamamına müdahale edilsin,” demiştir. Erdoğan, Recep Tayyip. “Kobani'deki Kardeşlerimizin Yanındayız” Erişim tarihi: 29 Nisan 2025, <https://www.youtube.com/watch?v=ikWY3Nhn3cs>.

¹²⁵ Recep Tayyip Erdoğan, “6-8 Ekim'de vandalizmin, şiddetin, gaspın, cinayetin her türlü işlendi. Her işi ikincil kılıp Çözüm Süreciyle ilgili her şeyi yapmışken gördüğümüz bu oldu. ‘Biz şiddet çağrısı yapmadık’ deniyor. ‘Herkes silahlansın’ tweetini atan kimlerle bağlantılı? Yasin Börü'yü kim öldürdü? Ne zaman Çözüm Sürecinde yol alsak şu veya bu oluyor ve ortalık karışıyor. Birileri puslu havayı seviyor. Görevimiz puslu havayı dağıtmak. Bu noktada Akil İnsanlar Heyeti'nin yardımına ihtiyacımız var. Çözüm Sürecindeki kararlılığımızda en ufak bir değişiklik yok.” 29 Nisan 2025, <https://www.youtube.com/watch?v=videoID>.

stratejik beklentilerini yansıtırken, 6-8 Ekim Olayları'nın Çözüm Süreci üzerindeki olumsuz etkisi ve sürece dair devam eden bağlılık, Türkiye'nin iç ve dış politikasında kritik bir dönüm noktasına işaret etmektedir.

Başbakan Davutoğlu, 19 Ekim 2014'te Akil İnsanlar Heyeti ile yaptığı toplantıda Çözüm Süreci'ne bağlılığı vurgulayarak, 6-8 Ekim Olayları'nın sürece etkilerini ve HDP ile KCK'nın eylem çağrılarının yarattığı güven kaybını tartışmıştır. Sürecin sürdürülebilmesi için kamu düzeninin sağlanmasının şart olduğunu belirtirken, tarafların 15 Ekim'e kadar illegal faaliyetleri sonlandırma taahhütlerini ihlal ettiklerini ifade etmiştir¹²⁶. Bu toplantıda görülmüştür ki; siyasi iradenin sarsılmamış olması barış için umutların hala muhafaza edildiğini kanıtlayan yüreklendirici bir faktördür. AK Parti hükümeti, Kuzey Suriye'deki otonom Kürt bölgesini güvenlik tehdidi olarak görmüş, Kobani'ye yönelik politikaları ve söylemleri gerilimi artırmıştır. DAİŞ saldırılarından kaçan Kürtlerin Türkiye'ye kabulü insani kriz yönetimi kapsamında sürerken, PYD'ye çeşitli şartlar öne sürülmüş, Kürt aktörler ise Kobani'yi direniş sembolü olarak benimseyip doğrudan destek beklemiştir. Hükümetin insani yardımları devam ederken, PKK ve bağlı medya organlarının dezenformasyonu, politikaların olumsuz algılanmasına yol açmıştır. Davutoğlu, Kobani eylemlerinin kaynağının Türkiye olmadığını, insani yardımların sürdüğünü ve HDP'nin süreci Kobani üzerinden baskı aracı yaptığına dikkat çekmiştir. Gümrük ve Ticaret Bakanı Canikli, PKK, PYD, HDP ve CHP'yi Esad rejimini desteklemekle suçlamış, Efan Ala ise şiddetin meşru bir çözüm olmadığını ve Kobani meselesinin iç siyasette kriz yaratacak şekilde araçsallaştırılmasının yanlış olduğunu belirtmiştir.¹²⁷. Bakanlar, operasyon ihtimaline karşı çıkan kesimlerin tutumunu eleştirerek, Kobani'nin Türkiye iç siyasetine yönelik manipülasyonunu yanlış bir strateji olarak değerlendirmiştir. 6-8 Ekim Olayları, AK Parti Hükümeti tarafından Çözüm Süreci'nin devamlılığına yönelik ciddi bir tehdit olarak görülmüş, HDP'nin eylem çağrıları ise şiddet içerdiği gerekçesiyle sert şekilde reddedilmiştir. Başbakan Davutoğlu, sürecin kararlılıkla sürdürülmesi gerektiğini vurgulamış ve siyasi partilerin meşruiyet

¹²⁶ “HDP: Ortak çözüm iradesi olduğu izlenimini edindik”, BestaNuçe, 12 Kasım 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹²⁷ “Çözüm Süreci stres testinde”, Yeni Şafak, 3 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 9 Nisan 2025.

çerçevesinde hareket etmeleri gerektiğini belirtmiştir¹²⁸. Hükümet yetkilileri, HDP'nin sokak eylemlerini sorumsuzluk olarak değerlendirip güvenlik önlemlerinin artırılması gerektiğini savunmuş, olayları süreci zehirleyen bir gelişme olarak nitelendirerek toplumsal sahiplenmenin önemine dikkat çekmiştir¹²⁹. 6-8 Ekim Olayları, AK Parti Hükümeti tarafından Çözüm Süreci'nin sürekliliği açısından ciddi bir tehdit olarak algılanmış ve HDP'nin eylemleri, sürecin kararlılıkla sürdürülmesi gerektiği vurgulanan bir bağlamda, şiddet içeren protestolar olarak değerlendirilmiştir.

6-8 Ekim Olayları, AK Parti'nin Kobani ve Çözüm Süreci'nde hızlı ve kararlı adımlar atılması gerektiğini fark etmesini sağlamış, ancak süreçte yaşanan hatalar HDP ve PKK tarafından güçlü bir propaganda aracı haline getirilmiştir. Bölge halkında DAİŞ'e destek verildiği ve ateşkesin sona erdirilmesinin erken seçime yönelik olduğu yönündeki iddialar büyük tepki yaratmıştır. AK Parti, 6-8 Ekim Olayları'nda kendi doğrularından ödün vermeksizin çözüm arayışına girmiş olsa da, Kürtler arasında Halepçe'den sonra Kobani'de de kitlesel bir kıyımın eşliğinden dönüldüğü hissiyatı oluşmuş ve hükümet, bu durumu zamanında kavrayamamıştır. Kobani, farklı coğrafyalarda yaşayan Kürtleri yeniden duygusal olarak bir araya getiren bir alan haline gelmiş, ancak Türkiye, PKK'dan kaynaklanan iç siyasi denetimler nedeniyle farklı bir politika izlemek zorunda kalmıştır. Bu durum, DAİŞ tarafından katledilen Kürtlerin duygusal bir travma yaşamasına yol açmıştır. Ayrıca, AK Parti Hükümeti ve Türk toplumu, 6-8 Ekim Olayları sırasında Kobani'nin Kürtler nezdindeki sembolik değerini tam olarak kavrayamamıştır. Bu eksiklik, Çözüm Süreci'nde önemli bir kırılma yaratmış, Kürt toplumunda devlete karşı olan güveni zayıflatmış, aynı zamanda Türkiye halkında kaotik bir dönemin tekrar yaşanacağına dair bir endişe doğurmuştur. 6-8 Ekim Olayları, AK Parti'nin Çözüm Süreci konusunda hızlı bir şekilde gerekli adımlar atılması ve kamu güvenliğinin sağlanması gerektiğini fark etmesine neden olmuştur. AK Parti'nin genel politikası

¹²⁸ “Tek Tek Hesap Sorarız”, Cumhuriyet, 9 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹²⁹ Dönemin Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Bülent Arınç, “Çözüm Süreci başarısız olursa herkes bunun altında kalır. 6-8 Ekim Olayları'ndan sonra, AK Parti Hükümeti'nde genel olarak kamu güvenliğini güçlendirmek, daha fazla güvenlik tedbiri almak ve yasaları ağırlaştırmakla güvenliği sağlama düşüncesi baskın çıkmıştır.” “Ankara'da gündem Kobani”, Al Jazeera, 08.10.2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

ve özellikle bölgedeki Kürtler ile ilgili uyguladığı politikalara yönelik eleştiriler de devam etmektedir. “Ümmet kardeşliği” anlayışı üzerinden yapılan çözüm arayışları, temel haklar verilmeden sürdürüldüğü için eleştirilmekte, hükümetin bölgedeki çözüm için daha somut adımlar atması gerektiği vurgulanmaktadır. AK Parti’den ve Küty hareketinden beklenen, geçmişin tramvalarından değil, geleceğin paronayalardan arındırılmış barış temelli perspektifinden hareket ederek, Türkiye’nin en önemli projelerinden biri olan yeni Çözüm Süreci’ni iradeli bir şekilde ve ivedilikle sürdürülmesidir.

B. HDP’nin 6-8 Ekim Olayları Karşısındaki Tutumu

DAİŞ’in Kobani’yi kuşatması ve gerilimin Türkiye’ye taşınması sürecinde HDP önemli bir aktör olmuştur. 1 Ekim’de Selahattin Demirtaş ile Başbakan Davutoğlu arasında gerçekleşen görüşmede, Çözüm Süreci ile Kobani’deki gelişmeler ele alınmış, süreçlerin birbirinden ayrılmayacağı vurgulanmıştır¹³⁰. 6 Ekim’de HDP, Kobani’ye destek verilmemesi ve Türkiye’nin DAİŞ’e yardım ettiği iddialarıyla halkı sokağa çağırarak, bu çağrılar şiddet ve çatışmanın artmasına yol açmıştır. HDP ve PKK’nın sokak eylemlerine yönelmesi, demokratik kanalların işlevselliğini azaltmış, siyasetin sokakta şekillenmesine neden olmuştur¹³¹. Öcalan ve KCK da bu teşviklerin toplumsal zarara yol açtığını belirtmiştir¹³². Bu süreçte HDP’nin demokratik süreçten uzaklaşıp şiddet araçlarını kullanması, çözüm sürecinin tıkanmasına ve müzakerelerin zorlaşmasına sebep olmuştur.

HDP, 7 Ekim 2014 açıklamasında¹³³, Çözüm Süreci ile Kobani’deki gelişmelerin bağlantılı olduğunu vurgulamış, Türkiye’nin Kobani’ye silah yardımı yapması ve Rojava kantonlarının tanınması için baskı oluşturmuştur. KCK, Öcalan ve YDG-H’nin çağrılılarıyla tırmanan

¹³⁰ “Kobani’de DAİŞ’i kesinlikle istemeyiz”, *Al Jazeera Türk*, 1 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025, <https://www.aljazeera.com.tr/haber/kobanide-daisi-kesinlikle-istemeyiz>.

¹³¹ “Kararılan: Süreç bitti”, *Milliyet*, 23 Eylül 2014, Erişim Tarihi: 28 Nisan 2025.

¹³² “Öcalan’dan Dört Çağrı”, *Al Jazeera Türk*, 14 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹³³ “Çözüm Süreci ile Kobani’deki gelişmelerin birbirinden koparılamaz”, *Cumhuriyet*, 7 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

gerilim, 6-8 Ekim Olayları'na yol açmıştır. Bu olaylarda HDP ve PKK'nın sokakları harekete geçirmesi büyük şiddete neden olmuş, PKK'nın şehir merkezlerindeki çatışmaları 1990'ların PKK-Hizbullah çatışmalarını anımsatmıştır¹³⁴. 6-8 Ekim süreci, HDP ve HÜDA PAR tabanları ile milliyetçi gruplar arasında şiddetli çatışmalara neden olmuş, şiddetin kırsaldan metropollere kaymasına yol açmıştır. HDP'nin sokağa çağrısı, bölge halkı için ağır bedeller getiren bir çatışma sürecini tetiklemiştir. 8 Ekim'de Öcalan, şiddet eylemlerinden kaçınarak JİTEM'in süreci bozma çabalarını vurgulamış, sürecin pratikte işlemediğini eleştirmiştir. 9 Ekim'de Demirtaş ise eylemlerin Kobani'ye dikkat çekmek amacıyla başlatıldığını, şiddetin tırmanmasında provokatörler ve hükümetin etkili olduğunu belirterek, şiddetten kaçınılması ve diyalogun sürdürülmesi çağrısı yapmıştır. Öcalan ve Demirtaş'ın açıklamaları, Çözüm Süreci'ndeki farklı siyasi anlayışları ve uygulamadaki zorlukları göstermekte, sürecin toplumsal düzeyde tutarlılığının önemini ortaya koymaktadır.

6-8 Ekim Olayları, PKK ve HDP'nin "Fırtına Gençlik"¹³⁵ olarak bilinen YDG-H gruplarını mobilize ederek Kobani krizini devrim ve ayaklanma boyutuna taşıyan siyasi bir iradenin yönlendirmesiyle şiddetli eylemlere dönüşmüş ve katliam düzeyine ulaşmıştır. Öcalan'ın müdahalesi sonrası HDP, DTK ve DBP eş genel başkanları şiddetten uzak durulması çağrısı yapmış, hükümetin Kobani konusundaki olumlu adımlarının devamını talep etmiş ve güvenlik güçlerinin şiddet kullanımı engellenmiştir; bu gelişmeler çatışmaların sona ermesini sağlamış ve Öcalan'ın Kürt halkı üzerindeki nüfuzunu yeniden teyit etmiştir. HDP'nin hükümetle diyalog girişimleri sürerken, KCK Yürütme Konseyi'nin

¹³⁴ "Demirtaş: Kobani'yi Birlikte Kurtaralım ki...", *Radikal*, 9 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹³⁵ 6-8 Ekim olaylarına katılan gençlerin önemli bir kısmının, 1990'lı yılların yoğun çatışma ortamında büyümüş, toplumsal ve ailevi travmalar yaşamış bireyler olduğu gözlenmiştir. Bu kuşak, PKK tarafından "saklı rezerv" olarak tutulmuş ve mobilize edilmiştir. "Fırtına gençlik" olarak nitelendirilen bu nesil; öfke, aidiyet ve intikam duygularıyla şekillenmiş ve örgütün şehir stratejisinde önemli bir rol oynamıştır. Cemal, Hasan. "Cizre'de barikat sohbeti: Hepsi acıların çocukları...". *T24*, 13 Eylül 2015. Erişim: 29 Nisan 2025. <https://t24.com.tr/yazarlar/hasan-cemal/cizrede-barikat-sohbeti-hepsi-acilarin-cocuklari,13021>. Düzcel, Neşe. "Şerafettin Elçi: Fırtına gençlik geliyor, bu gençlerle sorunu çözemezsiniz". *Taraf*, 7 Haziran 2011; yeniden yayımlayan: *Serbestiyet*. Erişim: 29 Nisan 2025. <https://serbestiyet.com/featured/firtina-nesil-gelmedi-ama-48015/>

sokaktaki eylemlerin devamı çağrısı dikkate alınmamıştır. Selahattin Demirtaş ise eylemlerdeki şiddetten hükümeti sorumlu tutmuş, HDP tabanının şiddet eylemlerine başvurmadığını savunarak kendi sorumluluğunu reddetmiştir. Ancak HDP'nin sokağa çağrısı ve yarattığı provokasyon ortamı, partinin siyaseten sorumlu tutulmasını engellemiştir. HDP içinden yapılan öz eleştiriler, özellikle Altan Tan'ın¹³⁶ ifadesi, partinin stratejik hatalarını ve içsel sorumluluk eksikliğini ortaya koyarken, gelecekte daha dikkatli ve sorumlu eylem politikaları geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu süreç, Kürt siyasi hareketinin liderlik yapısı, devletin güvenlik politikaları ve toplumsal şiddet arasındaki karmaşık etkileşimi anlamak açısından kritik bir örnek teşkil etmektedir.

KCK Yürütme Konseyi Eş Başkanı Cemil Bayık, 6-8 Ekim Olayları'nı başlangıçta haklı göstermeye çalışarak “Eğer 6-8 Ekim olayları gelişmeseydi, Kobani direnişi evrensel bir düzen yakalayamazdı” ifadesiyle yaşanan ölümleri meşrulaştırmıştır¹³⁷. Ancak süreç içinde provokatörlerin kitlenin içine sızdığına, halkın yanlış yönlendirildiğine dikkat çekerek zarar görenlerden özür dilemiş ve eylemlerdeki yetersizliklerini kabul etmiştir. Bayık'ın bu tutumu, PKK'nın eylemleri meşrulaştırma çabaları ile stratejik hatalar karşısında sınırlı da olsa sorumluluk üstlenme yaklaşımının bir göstergesi olarak okunabilir; bu durum örgütün içsel tutarsızlıkları ve eylem sonrası eleştirilere tepkisini yansıtmaktadır. Öte yandan, HDP Eş Başkanları Figen Yüksekdağ ve Selahattin Demirtaş başta olmak üzere birçok HDP yöneticisi, 6-8 Ekim Olayları sırasında halkı sokağa çağırarak “ülkenin birliği ve

¹³⁶ “HDP’li vekil öz eleştiri yaptı, Bahçeli’ye hak verdi”, Milliyet, 15 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹³⁷ “Cemil Bayık, “6-8 Ekim Kobanê olaylarında duruma hâkim olmalıydık, halkımızdan özür diliyorum”, T24, 23 Aralık 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

bütünlüğünü bölme” suçlamasıyla yargılanmıştır¹³⁸. Bu davalar, Türkiye’de hukuk ve siyaset arenasında geniş yankı uyandırmış, sadece bireysel sorumlulukları değil, aynı zamanda devletin terörle mücadele politikaları ve Kürt siyasi hareketinin barışçıl çözüm sürecine bakışını da derinden etkilemiştir.

6-8 Ekim Olayları, 2014’te Kürt hareketinin PKK ve HDP aracılığıyla Kobani’ye destek için sokağa çıkma çağrısıyla başlamış ve şiddetli çatışmalara dönüşmüştür. Olayların başlangıcı ve sonlanışı, Demirtaş ve Öcalan’ın çağrılılarıyla şekillenmiş; bu durum siyasi liderlerin toplumsal hareketler üzerindeki belirleyici etkisini göstermektedir. Erdoğan’ın sert söylemleri sorumlu tutulsa da, gösterilerin yine bu liderlerin müdahalesiyle sona ermesi, siyasi aktörlerin sürece etkisini vurgulamaktadır. Bu süreç, HDP’nin siyasal meşruiyetini zedelemiş, bölgedeki HÜDA PAR’a yönelik saldırılar ve Cizre olaylarıyla birlikte partisinin Türkiyelileşme hedefini zayıflatmış, silahlı mücadelenin

¹³⁸ Kobani olaylarıyla ilgili ilk soruşturma 2014 yılında başlatıldı. İktidar, HDP’yi sokak eylemi çağrısı yaparak ölümlerden sorumlu tutarak suçladı. HDP Eş Genel Başkanları, Merkez Yürütme Kurulu (MYK) üyeleri ve yöneticileri hakkında suç duyuruları yapıldı ve ifade veren siyasetçiler savcılıkta sorgulandı. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, milletvekilleri ve diğer MYK üyeleri hakkında ayrı soruşturmalar başlatarak fezleke hazırladı. 20 Mayıs 2016’da Meclis’te milletvekili dokunulmazlıkları kaldırıldı, bu gelişmenin ardından Selahattin Demirtaş ve diğer HDP milletvekilleri 4 Kasım 2016’da tutuklandı. Kobani olaylarını başlattığı iddia edilen HDP’nin sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek 108 HDP’li hakkında soruşturma başlatıldı. 2020 yılı itibariyle 17 HDP’li siyasetçi tutuklandı, aralarında Figen Yüksekdağ, Gültan Kışanak, Sebahat Tuncel ve Ayhan Bilgen gibi isimler yer aldı. Savcılığın hazırladığı iddianame, 7 Ocak 2021’de kabul edilerek, 26 Nisan 2021’de 108 HDP’li siyasetçi için davaya başlandı. İddianamede sanıklara 29 suçlama ile 38’er kez ağırlaştırılmış müebbet ve toplamda 19 bin 680’er yıl hapis cezası talep edildi. Dava dosyası, 3 bin 530 sayfalık bir iddianame ile 324 klasör delil ve eklerinden oluştu. Sanıkların 29 ayrı suçlamayla 38’er kez ağırlaştırılmış müebbet ve 19 bin 680’er yıl hapsi isteniyor. Suçlamalar arasında “adam öldürme”, “yağma”, “kamu görevlisini silahla yaralama”, “bayrak yakma” ve “devletin birliğini, ülkenin bütünlüğünü bozma” yer aldı. Bkz. Anadolu Ajansı, “6-8 Ekim Olayları ve HDP Davası”, Anadolu Ajansı, 2015.

gölgesinde siyaset yapma zorunluluğunu artırarak HDP'ye yönelik güven krizini derinleştirmiştir. 6-8 Ekim, Türkiye'de Kürt siyasi hareketinin iç dinamikleri ve devletle ilişkilerinde önemli bir kırılma noktasıdır.

C. CHP'nin 6-8 Ekim Olayları Karşısındaki Tutumu

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 6-8 Ekim Olayları sürecinde Çözüm Süreci'ne başlangıçta muğlak bir destek vermekle birlikte, süreç ilerledikçe parti içinde ve kamuoyunda belirgin bir tutum değişikliği göstermiştir. Parti içinde Çözüm Süreci'ne yönelik farklı görüşlerin varlığı, CHP'nin bu konuda kararsız ve tutarsız bir duruş sergilemesine yol açmıştır. Özellikle Akdeniz, Ege ve Trakya gibi bölgelerdeki güçlü tabanı, Kürt sorununa karşı olumsuz bir tutum takınmış; bu durum parti içi ayrışmaları derinleştirmiştir. İzmir gibi büyük şehirlerdeki gerilimler ve bazı provokatif eylemler, CHP tabanında Kürt karşıtlığı ve sürece yönelik eleştirilerin artmasına neden olmuştur. Parti içinde çözüm sürecini destekleyen milletvekilleri bulunurken, karşıt görüşte olanların da varlığı demokratik tartışmaları ve ideolojik farklılıkları ortaya koymuştur. Sonuç olarak, CHP'nin 6-8 Ekim Olayları karşısındaki tutumu, parti tabanının bölgesel ve kültürel dinamiklerine bağlı olarak şekillenmiş, genel siyasal söylemde belirsizlik ve ikilemler yaratmıştır.

6-8 Ekim Olayları, CHP'nin tutumunun kararsız ve bölgesel farklılıklara dayalı olarak şekillendiğini göstermiştir. CHP, sokak eylemlerine yönelik doğrudan bir tavır almakta çekinirken, hükümetin politikasını eleştiren açıklamalarda bulunmuştur. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Kobani'ye ilişkin hükümet politikasını sert bir dille eleştirerek, ikinci bir tezkere çıkarılmasını ve çözüm sürecinin devam ettirilmesini savunmuştur.¹³⁹ Kılıçdaroğlu, 7 Ekim 2014'te Kobani'de yaşananları “insanlık dramı” olarak nitelendirmiş ve Türkiye'nin bölgedeki Kürt halkına insani yardım yapması gerektiğini vurgulamıştır¹⁴⁰. Bu açıklamalar, CHP'nin Kobani Olayları'na yaklaşımının çözüm sürecinin sürdürülmesi ve insani yardımın desteklenmesi yönünde olduğunu ortaya koymaktadır.

¹³⁹ “Kılıçdaroğlu: Öcalan'ın aklına ihtiyaç duyuyorlar”, Cumhuriyet, 10.10.2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹⁴⁰ “Tezkereyi DAİŞ ile sınırlandıralım, akrabalarımızın ölmesine izin vermeyelim”, Cumhuriyet, 9.10.2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

CHP'nin Kobani Olayları'na yönelik tutumu, parti içindeki ideolojik ve bölgesel çelişkiler nedeniyle tutarsızlık göstermiştir. 30 Eylül'de yayımlanan Kobani Raporu¹⁴¹, sığınmacı sayısındaki çelişkiler ile PYD'nin DAİŞ'i Türkiye hükümeti tarafından silahlandırıldığı iddialarını içermiş; tampon bölge kurulmasını reddederken acil eylem planı önermiştir. CHP İstanbul Teşkilatı'nın 8 Ekim'de düzenlemeyi planladığı Kobani'ye destek yürüyüşü, sosyal medyadan gelen tepkiler üzerine iptal edilmiştir¹⁴². Bu gelişmeler, CHP'nin hem sokak hareketleri hem de çözüm süreci konusunda net bir duruş sergileyemediğini ortaya koymuştur. Sonuçta, CHP'nin 6-8 Ekim sürecindeki tutumu, parti içi farklılıklar ve taban kaygılarını yansıtmakla birlikte, tutarlı bir siyasal strateji geliştirememesine ve eleştirilere maruz kalmasına neden olmuştur.

D. MHP'nin 6-8 Ekim Olayları Karşısındaki Tutumu

MHP, çözüm sürecine başından itibaren eleştirel yaklaşmış; sürecin PKK'nın güvenlik tehdidini artırarak toplumsal ayrışmayı derinleştirdiğini ve terörle mücadelede zayıflamaya yol açtığını savunmuştur. PKK'nın Suriye kuzeyinde egemenlik kurması, Türkiye'nin müdahalesinin azalmasının sonucu olarak görülmüş, örgütün özgüveni ve bölgesel hakimiyeti arttığı belirtilmiştir¹⁴³. 6-8 Ekim Olayları, sürecin kırılma noktasını ve MHP'nin tepkilerini güçlendirmiştir. MHP, bu olayları hem iç güvenlik hem de devlet egemenliği açısından ciddi tehdit olarak değerlendirmiş; Kobani gelişmelerinin PKK ile Kürt nüfusun bağlarını güçlendirdiğini ve Türkiye'de bölücü faaliyetleri teşvik ettiğini belirtmiştir. Parti, çözüm sürecinin Türkiye'nin bölünmesine yol açacağı endişesini dile getirerek, sert ve ideolojik bir karşı duruş sergilemiştir.

MHP, 6-8 Ekim Olayları sırasında hükümetin tutumunu zayıf ve belirsiz bularak sert biçimde eleştirmiştir. Parti, AK Parti'nin Kobani'ye yönelik politikalarını yetersiz görmüş ve Türkiye'nin sınır güvenliğini ihmal etmekle suçlamıştır. Özellikle AK Parti'nin PYD'yi DAİŞ'e karşı

¹⁴¹ “CHP'den Kobani Raporu”, Al Jazeera, 30 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2025.

¹⁴² “CHP Kobani yürüyüşünü iptal etti!”, Cumhuriyet, 8 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2025.

¹⁴³ Mehmet Akif Okur, “Süreç ve Milliyetçiler: Milletle Müzakere, Terörle Akıllı Mücadele”, Al Jazeera, 19 Aralık 2014, Erişim Tarihi: 19 Nisan 2025.

mücadelede destekleyen bir aktör olarak kabul etmesi, MHP'nin tepkisini çekmiştir. Devlet Bahçeli, PKK ile PYD arasında fark olmadığını savunarak, Kobani'ye yapılacak yardımların PKK'ya destek anlamına geleceğini ve böylece terör örgütünün meşrulaşacağını belirtmiştir¹⁴⁴. Ayrıca Bahçeli, 6-8 Ekim Olayları sonrası yaptığı açıklamalarda, Türkiye'nin birlik ve bütünlüğüne yönelik tehditlerin arttığını ve bu tehditlerin çözüm süreci gibi siyasi adımlarla büyütülmemesi gerektiğini vurgulamıştır. PKK'nın saldırılarının ve olaylardaki sokak çatışmalarının devlet güvenliğine ciddi tehdit oluşturduğunu dile getirmiştir. Bahçeli, AK Parti'yi milli ve stratejik hedeflere duyarsızlıkla suçlamış, çözüm sürecinin sona erdiğini ancak hükümetin buna rağmen sürece destek vermekte ısrar ettiğini iddia etmiştir. MHP'nin 6-8 Ekim Olayları'na ve hükümetin politikalarına yönelik eleştirileri, partinin güvenlik ve milli bütünlük vurgusu üzerinden şekillenirken, Bahçeli'nin stratejik bir yaklaşım sergileyerek tabanını Gezi olaylarındaki gibi sokaklardan uzak tutması, etnik çatışmaların önlenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Kobani eylemlerine ilişkin 9 Ekim'de Bahçeli, Kobani eylemlerine ilişkin sağduyu çağrısı yaparak, Çözüm Süreci'ni "ihanet süreci" olarak nitelendirmiş ve bu eylemlerle sürecin "çoktan sona erdiğini" savunmuştur¹⁴⁵. Olayların sorumlusu olarak AK Parti'nin tehditlere boyun eğen, tavizkâr ve "gayri milli" politikalarını göstermiştir. Ekim sonunda, Erbil'den Kobani'ye Peşmergenin Türkiye üzerinden geçişine izin verilmesi MHP tarafından sert şekilde eleştirilmiş; Bahçeli bu kararı "tarihi hata" olarak değerlendirmiştir¹⁴⁶. MHP Grup Başkanvekili Halaçoğlu ise Anayasa'nın çiğnendiğini iddia etmiştir¹⁴⁷. Bu açıklamalar, MHP'nin Çözüm Sürecine ve hükümetin Kürt politikalarına yönelik sert muhalefetinin, ulusal güvenlik ve egemenlik söylemi üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

MHP'nin 6-8 Ekim Olayları'na yönelik tutumu, partinin çözüm sürecine karşı sürdürülen sert muhalefetinin devamı olarak değerlendirilebilir. Parti, çözüm sürecinin Türkiye'nin siyasi bütünlüğünü

¹⁴⁴ "Bahçeli'den Eylemler İçin İlk Açıklama", Cumhuriyet, 9 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹⁴⁵ "Bahçeli'den sağduyu çağrısı", Anadolu Ajansı, 9 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹⁴⁶ "Peşmerge'nin Kobani'ye geçişi başladı," Sabah, 1 Kasım 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

¹⁴⁷ "MHP: Peşmergenin Türkiye'den geçişi anayasal suç," Haber7, 24 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 29 Nisan 2025.

zayıflattığını ve bölünme riskini artırdığını savunarak, PKK ile mücadelenin daha kararlı ve etkin bir güvenlik politikasıyla sürdürülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, 6-8 Ekim Olayları sonrası MHP, devletin güçlü bir duruş sergilemesi gerektiğini dile getirmiş ve benzer olayların tekrarlanmaması için önlemler alınmasını talep etmiştir. Sonuç olarak, MHP'nin bu tutumu, bölücü terör örgütlerine karşı güvenlik öncelikli bir yaklaşımı benimseyen ve çözüm sürecini Türkiye'nin birliğine tehdit olarak gören ideolojik bir duruşu yansıtmaktadır.

E. HÜDA PAR'ın 6-8 Ekim Olaylarındaki Tutumu

HÜDA PAR, 2013 yılında Kürt illerinde faaliyet gösteren İslami çizgide bir siyasi parti olarak kurulmuştur. Parti yetkilileri Hizbullah bağlantılarını reddetse de, kuruluşunda Hizbullah ile ilişkilendirilen Mustazaf-Der yöneticilerinin rolü dikkat çekmektedir. 1990'larda Hizbullah ile PKK arasında yaşanan şiddetli çatışmalar, PKK tarafından "Hizbulkontra" olarak adlandırılmıştır. HÜDA PAR, PKK'yı Kürt illerindeki alternatif siyasi yapıların faaliyetlerini engellemekle suçlamış; zamanla HDP ile de Diyarbakır, Batman ve Şırnak'ta çatışmalar yaşanmıştır. Bu durum, bölgedeki ideolojik bölünmeler ve yerel güç mücadelelerinin devam ettiğine işaret etmektedir.

6-8 Ekim Olayları, DAİŞ'in Kobani'ye saldırısı sonrası bölgedeki Kürt gruplarını karşı karşıya getirmiş; PKK sempatanları ile HÜDA PAR üyeleri arasında çatışmalar yaşanmıştır¹⁴⁸. HÜDA PAR yetkilileri, PKK'nin sürekli hedef gösterdiği parti üyeleri ve binalarına saldırılar düzenlendiğini belirtmiştir. Geçmişte Hizbullah'ın bölgedeki eylemleri nedeniyle oluşan önyargı, bu olaylarda şiddete dönüşmüştür. HDP, saldırıların HÜDA PAR tarafından başlatıldığını savunurken, HÜDA PAR ise ilk saldırının eylemcilerden geldiğini ve meşru müdafaa hakkını kullandıklarını ileri sürmüştür. 1990'lardan bu yana ilk kez farklı Kürt grupları arasında geniş çaplı siyasi şiddet yaşanmış, linç, cesetlerin sürüklenmesi gibi aşırı şiddet yöntemleri bölgedeki toplumsal ayrışmayı derinleştirmiştir.

HÜDA PAR, 6-8 Ekim Olayları sonrası kendilerine yönelik saldırıları içeren bir rapor hazırlamıştır. Raporda, saldırıların PKK talimatıyla başladığını ve 28 Eylül'de Mersin Mustazaflar Cemiyeti'ne

¹⁴⁸ "HÜDA PAR'dan PKK'ya Uyarı", Radikal, 22 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 11 Nisan 2025.

yönelik saldırıyla tırmanışa geçtiğini belirtmiştir. Raporda, Eylül-Ekim döneminde 15 gün içinde en az 73 saldırı gerçekleşmiş, 9 HÜDA PAR üyesi hayatını kaybetmiş; 21 parti teşkilatı, 14 dernek merkezi, 30 iş yeri ve 12 konut hedef alınmış, en az 9 araç kundaklanmıştır¹⁴⁹. Yasin Börü'nün öldürülme biçimi, olayların sembolü haline gelmiştir. HÜDA PAR'ın "Kendinizi savunun, bu meşru hakkınızdır." çağrısı, çatışmaların yayılmasına yol açmış, taraflar arasında yeni şiddet dalgaları yaşanmıştır. HDP ve HÜDA PAR yanlılarının çatışmasının ardından Hizbullah, PKK'yi suçlayarak eylemleri kendilerine yönelik savaş ilanı olarak değerlendirmiştir. Bu gelişmeler, Kürt siyasal alanındaki ideolojik ve örgütsel ayrışmanın şiddet dinamikleriyle derinleştiğini ortaya koymaktadır.

PKK kaynakları, 6-8 Ekim olaylarında HÜDA PAR ve muhafazakâr Kürtlere yönelik saldırıları, HÜDA PAR'ın DAİŞ ile aynı çizgide yer almasıyla ilişkilendirmiştir¹⁵⁰. Ancak DAİŞ, HÜDA PAR'ı tekfir etmiştir. HÜDA PAR lideri Zekeriya Yapıcıoğlu ise parti tabanının saldırıya uğradığını ve olayların arkasında hem yurt içi hem de yurt dışı unsurların bulunabileceğini ifade etmiştir. Diyarbakır İl Başkanı Şeyhmus Tanrikulu saldırıları PKK ve YDG-H'ye bağlarken, Genel İdare Kurulu Üyesi Serdar Ramanlı ise Kobani'ye verilen aşırı tepkinin örgütsel çıkarlarla bağlantılı olduğunu savunmuştur¹⁵¹. Bu söylemler, Kürt siyasal alanındaki rekabetin ideolojik ve güvenlik temelli bir mücadeleye dönüştüğünü göstermektedir.

VI. SONUÇ

Türkiye'nin Kürt sorununu çözme süreci, tarihsel olarak yeknesak bir çizgi izlemese de belirli kırılma anlarıyla önemli bir geçmişe sahiptir; özellikle AK Parti dönemi, devletin meseleye yaklaşımında paradigma değişikliğine işaret etmiş ve Türkiye ile PKK arasındaki silahlı çatışma uzun süreli bir çatışmasızlık dönemine dönüşmüştür. Ancak bu çatışmasızlık halinin kalıcı bir barışa evrilmesi,

¹⁴⁹ "HÜDA PAR, 'Kobani Bahanesiyle Gerçekleşen Saldırıları Raporu'", 22 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2025.

¹⁵⁰ "Zekeriya Yapıcıoğlu: DAİŞ bizi tekfir ediyor, PKK da bahane ediyor", Star, 03 Kasım 2014, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2025.

¹⁵¹ "6-8 Ekim olayları veya zehirli ağacın meyvesi", Star, 18 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2025.

eşit yurttaşlık, demokrasi, çoğulculuk ve birlikte yaşam ilkelerine dayalı, yerli ve kapsayıcı bir toplumsal sözleşmenin inşasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, 6-8 Ekim Olayları, barış süreçlerinin yalnızca siyasal aktörlerin kararlılığıyla değil, aynı zamanda müzakere dinamiklerinin sağlıklı işletilmesiyle sürdürülebilir hale gelebileceğini göstermiştir; zira barış süreçlerinin uzaması, provokatif müdahalelere zemin hazırlamakta, süreç aktörlerinin müzakere gündeminden sapmasına ve tali krizlerle meşgul olmasına neden olmaktadır. Olaylar, sürecin tüm taraflarını provokatör olarak tanımlamamakla birlikte, provokasyona açık toplumsal kesimlerin varlığına ve çözüm sürecinin kırılma riskine işaret etmektedir; bu durum, adım atılmadıkça sürecin daha da zayıflamasına, yeni çatışma alanlarının doğmasına ve toplumsal güvenin erozyona uğramasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, yeni bir çözüm sürecinde hükümetin siyasal iradesi, yapılacak yasal düzenlemeler ve demokratik katılımın artırılmasıyla toplumsal güven yeniden inşa edildiğinde, provokasyonların etkisi asgariye indirgenebilecek ve barış süreci daha sağlam bir zemine oturtulabilecektir.

Kobani merkezli 6-8 Ekim Olayları, Türkiye'nin Kürt meselesine ilişkin Çözüm Süreci'ni sekteye uğratan ve siyasal güven krizine yol açan bir kırılma anı teşkil etmiştir. Bu olaylar, PKK ve HDP'nin toplumsal mobilizasyon kapasitesini sergilemiş; aynı zamanda, silahlı hareketin toplumsal düzene müdahale potansiyelini gözler önüne sermiştir. Süreç öncesi ve sonrasında bölgede devam eden militan şiddet, kamu düzenini zedelemiş, toplumsal güveni aşındırmış ve müzakere zeminine dair belirsizlikleri derinleştirmiştir. Özellikle PKK'ya bağlı yapılar ve YDG-H gibi paramiliter grupların paralel egemenlik pratikleri, halkın gündelik hayatını sekteye uğratmış ve devlet otoritesine meydan okuyan bir güvenlik sorunu yaratmıştır. Bu tür illegal aktörlerin sahadaki varlığı, yalnızca Çözüm Süreci'ni değil, aynı zamanda HDP'nin siyasal sistem içinde kurumsallaşma ve Türkiyelileşme hedefini de zayıflatmıştır. Bu bağlamda, müzakere sürecinin sağlıklı biçimde devam edebilmesi, hem devletin kurumsal kapasitesi hem de silahlı yapıların şiddetten arındırılmış bir siyasal mücadeleyi benimsemesiyle mümkündür. Sürecin meşruiyeti, yalnızca hükümetin iradesiyle değil, aynı zamanda toplumsal mutabakatın güçlenmesi ve kriminal eylemlerin adli süreçlerle ayrıştırılmasıyla sağlanabilir. Dolayısıyla çözüm perspektifinin sürdürülebilirliği; şeffaflık, hesap verebilirlik, hukuk devleti ilkeleri ve güvenlik-toplum dengesi temelinde yeniden inşa edilmelidir.

Çözüm Süreci'nin sürdürülebilirliği, hem siyasal iktidarın halk desteğine dayalı meşruiyeti hem de Kürt toplumunun tüm kesimlerini

kapsayan çoğulcu bir yaklaşımın benimsenmesine bağlıdır. 6-8 Ekim ve Cizre Olayları, sürecin aktör merkezli ve dar bir çerçevede yürütülmesinin güvenlik açıkları ve toplumsal meşruiyet sorunları yarattığını göstermiştir. PKK-HDP hattına indirgenen bir müzakere zemini, Kürt toplumunun sosyo-politik heterojenliğini göz ardı etmiş ve alternatif Kürt siyasal aktörlerinin (örneğin HÜDA PAR, HAK-PAR) dışlanmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, Kürt meselesinin demokratik çözümü, yalnızca silahlı örgütle değil, geniş tabanlı bir siyasal temsil ile yürütülmelidir. Sürecin kurumsallaşabilmesi için şeffaf ve takvime dayalı bir yol haritası oluşturulmalı; PKK dışındaki Kürt aktörlerin taleplerine yönelik düzenlemeler, sürece toplumsal sahiplenme kazandırmalıdır. Bununla birlikte, demokratikleşmeyi derinleştirecek anayasal reformlar - anayasal vatandaşlık, anadilde eğitim, yerel yönetimlerin yetki devri ve genel af gibi başlıklarda- gecikmeden gündeme alınmalı ve reform paketi bütüncül bir siyasal stratejiyle sunulmalıdır. Sürecin başarısı, sadece merkezi iktidarın değil, muhalefet partilerinin ve sivil toplumun aktif desteğine bağlıdır. Geçmişin hatalarından ders çıkararak toplumsal barışı kurumsallaştırmak, yalnızca hükümetin değil, tüm aktörlerin ortak sorumluluğudur. Bu doğrultuda, HDP'nin kapsayıcı bir siyasi pozisyon alması, PKK'nın ise silahlı mücadeleyi sonlandırarak siyasal çözüm odaklı stratejilere yönelmesi kaçınılmazdır. Ayrıca, oy maksimizasyonu veya siyasal maliyet kaygısıyla atılması gereken adımların ertelenmesi, sürecin meşruiyetini zedeleyecek ve toplumsal kırılğanlıkları derinleştirecektir.

Çatışma çözüm süreçlerinin başarısı, tarafların samimi bir barış iradesi sergilemeleri, işbirliği temelli kazan-kazan anlayışını benimsemeleri ve ortak hedefler etrafında birleşmeleriyle mümkündür. 6-8 Ekim Olayları sonrasında AK Parti ve HDP, karşılıklı suçlamalara rağmen süreci sürdüreceği bir diyalog zemini kurmuş ve siyasi iradeyi yenilemiştir. Sürecin sürdürülebilirliği, tarafların karşılıklı sorumluluklarını yerine getirmesine bağlıdır; HDP'nin Türk kamuoyunu, AK Parti'nin ise mütereddit Kürt seçmeni ikna etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Taleplerin aşamalı olarak gündeme getirilmesi, özellikle uzun vadeli taleplerin erken döneme taşınmaması sürecin kırılğanlığını azaltacaktır. Hukuki boyuttan toplumsal düzleme geçiş, barış kültürünün kurumsallaşması açısından kritiktir. Türkiye'deki siyasal ve toplumsal kutuplaşma, demokratikleşme ve barış süreçleri için temel bir engel teşkil etmektedir. 6-8 Ekim sonrası muhalefetin eleştirileri, toplumda sürece dair direnci artırmış; bu durum, siyasal aktörlerin daha duyarlı, çatışmayı derinleştirmeyen bir dil kullanmalarını gerektiğini göstermiştir. Sivil

toplumun süreçte aktif rol üstlenmesi, meşruiyetin güçlenmesine katkı sağlayabilir. Barış yanlısı ve yapıcı bir siyasal söylem, sürecin yeniden canlandırılması açısından elzemdir. Türkiye'nin özgün sosyo-politik yapısı ve Orta Doğu'ya özgü dinamikler dikkate alındığında, Avrupa'daki örneklerden farklı olarak sürecin daha uzun soluklu ilerlemesi doğal karşılanmalı, halkın sabırlı desteğiyle daha kalıcı kazanımlar elde edilebileceği unutulmamalıdır.

Çözüm Süreci, zaman zaman gerileyerek ağır adımlarla ilerlemiş ve ateşkesin sona ermesiyle duraklama dönemine girmiştir. Sürecin aksamasının başlıca nedenleri, dış faktörler, bölgedeki paradigmatik değişiklikler, PKK'nın silah bırakma vaatlerini yerine getirmemesi ve süreç üzerinde tehdit oluşturmasıdır. Ayrıca, Rojava'daki özerk bölge kurma ümitleri ve Kobani ile Suruç olayları, sürecin sona ermesine yol açan diğer faktörler arasında yer almaktadır. DAİŞ'in Kobani'ye saldırısı ve 6-8 Ekim olayları, çözüm sürecinin kırılma doğasını ve toplumsal meşruiyet zemininin ne kadar zayıf olduğunu dramatik biçimde ortaya koymuştur. ve sürecin provokasyonlara açık olduğunu ortaya koymuştur. Kobani saldırıları süreci olumsuz etkilemiş olsa da süreç devam etmiş ancak PKK'nın ateşkesi bozması süreci tekrar durma noktasına getirmiştir. 6-8 Ekim Olayları, sürecin rasyonel bir zeminde ele alınması gerektiğini öğretmiş; ancak bu olaylardan sonra hükümet, süreci uzun vadeli bir perspektif ile ele almanın gerekliliğini acı bir şekilde anlamıştır. DEM Parti'nin 2 milyon seçmeni göz önüne alındığında, bu olaylara katılımın düşük kalması, hükümetin Kürt hassasiyetlerini yeterince anlamadığına işaret etmiş ve Kürt halkı arasında hayal kırıklığı yaratmıştır. Bu güvensizliklerin giderilmesi için tarafların daha yapıcı bir dil kullanmaları ve sürecin nasıl ilerleyeceğine dair net bir yol haritası ortaya koymaları önemlidir. Ayrıca, alternatif planlar ve aşamalara dair netlik, sürecin aksaklıklarının giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Türkiye'de yeni bir çözüm süreci, 22 Ekim 2024 tarihinde MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin TBMM konuşmasıyla başlamış; 27 Şubat 2025 tarihinde Abdullah Öcalan'ın silahsızlanma çağrısıyla birlikte yeni bir aşamaya geçilmiştir. Sürece Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da gecikmeli şekilde destek vermesiyle ilk aşama tamamlanmış, PKK ise 5-7 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirdiği kongrede silahsızlanma ve örgütün feshi yönünde bir açıklama yapacağını duyurmuştur. Bu bağlamda, Bahçeli'nin söylemleri ile Öcalan'ın kamuoyuna yönelik "Barış ve Demokratik Toplum Çağrısı" ön plana çıkmıştır. Devlet Bahçeli'nin çağrısı ve Abdullah Öcalan'ın silah bırakma yönündeki açıklamaları, sürecin başlangıcını işaret ederken, toplumsal barışa yönelik her adım

gelecekteki Türkiye'nin şekillenmesinde belirleyici olacaktır. Bu gelişmeler, Türkiye'nin yakın siyasi tarihinde daha önce deneyimlenen Oslo görüşmeleri, Habur süreci ve 2013-2015 yılları arasındaki çözüm sürecine kıyasla yeni bir yaklaşımın inşa edilmekte olduğunu göstermektedir. Ancak geçmişte yaşanan 6-8 Ekim olayları ve Dolmabahçe Mutabakatı sonrasında oluşan siyasal kırılmalar, çözüm sürecinin sürdürülebilirliğini tehdit eden temel dönemeçler olarak hâlâ hafızalardaki yerini korumaktadır. O dönemde HDP'li vekillerin İmralı ile yürütülen görüşmelere aracılık etmesine rağmen, sürece muhalif bir tutum sergileyen MHP, bu kez yeni çözüm sürecinin öncülüğünü üstlenmiş Türkiye siyasetinde oluşan yeni denge açısından önemlidir. Yeni çözüm sürecinin en dikkat çekici bir diğer yönü de Abdullah Öcalan'ın önceki dönemlerde sıklıkla dile getirdiği federasyon ya da idari özerklik gibi taleplerden açık bir şekilde geri adım atarak Türkiye'nin üniter devlet yapısına vurgu yapmasıdır. Bu söylemsel değişim, özellikle kamuoyundaki ayrılıkçı kaygıların giderilmesi açısından önemli bir eşik olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'nin Suriye ve Irak Kürtleriyle kurduğu çok katmanlı ilişkiler, translokal etkileşimlerin iç barış inşasındaki belirleyici rolünü ortaya koymaktadır. Rojava politikası, askeri önceliklerden diplomatik çözüm arayışlarına evrilmiş; bu yönelim, çatışma sonrası barış inşası literatürü açısından normatif bir paradigma değişimini yansıtmaktadır. Sürecin “terörsüz Türkiye” ekseninde ilerlemesiyle birlikte, ikinci fazda anayasal reformlar, hukukun üstünlüğü ve demokratikleşmeye odaklanan kurumsal dönüşüm gündeme gelmiştir.

Türkiye'nin Kürt meselesine yönelik çözüm süreci, yalnızca silahlı çatışmanın sona erdirilmesi değil, aynı zamanda demokratikleşme, temsiliyet, rıza üretimi ve yapısal reformları içeren çok katmanlı bir siyasal dönüşüm sürecidir. Bu bağlamda kalıcı barış, negatif barışın ötesinde, pozitif barış ilkeleri olan adalet, eşitlik ve kapsayıcılıkla mümkündür. Milliyetçi aktörlerin özellikle Bahçeli örneğinde müzakereci demokrasi zeminine yönelmesi, çatışma çözümünde yeni bir siyasal pozisyonlanmayı yansıtmaktadır. Siyasal aktörler arasında çoğulcu uzlaşımın ve toplumsal rıza üretiminin gelişmesi, sıfır toplamlı siyaset anlayışının yerine kazan-kazan temelli bir siyasal kültürün inşasını zorunlu kılmaktadır.

Yeni çözüm sürecinde devlet, hükümet ve toplumun farklı kesimlerinin katkısı gereklidir. Çözüm süreci, eşit haklar ve fırsatlar temeline dayalı bir barış vizyonu ile şekillenmelidir. Toplumsal kutuplaşmanın giderilmesi, sürecin başarısı için kritik bir rol oynamaktadır. Tüm aktörlerin koordineli hareket etmesi, sadece terörle

mücadeleyi değil, kalıcı toplumsal barışı da sağlayacaktır. 6-8 Ekim Olayları gibi travmalardan ders çıkarılarak, yeni süreç daha kapsayıcı ve sürdürülebilir olabilir. Anayasa değişiklikleri ve hukuki uzlaş, sürecin meşruiyetini artırarak toplumun geniş katılımını sağlayacaktır. Gelecekteki barış süreci, şiddetle mücadeleyle sınırlı kalmayıp, toplumsal eşitsizlikleri ve kutuplaşmaları da çözmeyi hedefleyecektir. Yeni çözüm sürecinin başarılı olabilmesi için terörle mücadelenin yanı sıra toplumsal barışın güçlendirilmesi ve yeni bir anayasanın getireceği fırsatlar büyük önem taşır. Bu süreç, hukuki ve siyasi uzlaşıyla birlikte, toplumun tüm kesimlerinin katkı sağladığı bir barış vizyonu inşa etmeyi gerektirir. Türkiye'deki Kürt sorununun barışçıl çözümü, sadece siyasi ve hukuki uzlaş değil, tüm toplumun birlikte hareket etmesinin bir sonucu olacaktır. Yeni çözüm süreci için, mevcut sürecin zorluklarından dersler çıkarılarak, 6-8 Ekim Olayları gibi krizlerin sürdürülebilirliği tehdit eden etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu doğrultuda, kapsayıcı bir diyalog ve müzakereler süreci gereklidir. Süreç, devlet ve PKK arasındaki müzakerelerle sınırlı kalmamalı, aynı zamanda sivil toplum, yerel yönetimler ve halkın farklı kesimlerini de içine alacak şekilde genişletilmelidir. Farklı aktörlerin süreçteki yerinin sağlanması, sürecin meşruiyetini artırarak toplumsal desteği güçlendirecektir. Şiddet olaylarının tekrarını engellemek için güven inşa edici adımlar atılmalı ve tüm tarafların karşılıklı güveni teşvik edilmelidir. Silah bırakma ve şiddetsizleşme süreçleri, devletin güvenlik politikalarıyla uyumlu olmalı ve bölgesel güvenlik önlemleri de gözden geçirilmelidir.

Yeni çözüm sürecinin sürdürülebilirliği, güvenlik odaklı yaklaşımların ötesine geçerek, sosyo-ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi, hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi ve demokratik kurumların güçlendirilmesiyle mümkündür. Toplumsal meşruiyetin sağlanması, işsizlik, eğitimde fırsat eşitsizliği ve insan hakları ihlalleri gibi yapısal sorunlara yönelik kapsamlı reformları gerektirir. Anayasal vatandaşlık, yerel yönetimlerin yetkilendirilmesi ve kapsayıcı kimlik politikaları, yalnızca teknik değil, siyasal rıza üretimi açısından da belirleyicidir. Çatışma çözümünde toplumsal hafızayı ve mağduriyetleri gözeterek kapsayıcı yaklaşımlar benimsenmeli; kadınlar, gençler, mağdurlar ve farklı siyasal kimlikler müzakere süreçlerine dâhil edilmelidir. Bu çerçevede, siyasal aktörlerin tutarlı, şeffaf ve kararlı liderlik sergilemesi kadar, etnik ve dini kimliklerin özgürce ifade edilebildiği kapsayıcı bir kamusal alanın inşası da sürecin başarısı için kritiktir. Bu çok boyutlu stratejik yaklaşım, çözüm sürecinin yeni bir evreye taşınmasına ve kalıcı barışın inşasına zemin hazırlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akyeşilmen, N. (2013). Çatışma yönetimi: Kavramsal ve kuramsal bir analiz. Barışı konuşmak: Teori ve pratikte çatışma yönetimi içinde (ss. 25–30). Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Arthur, P. (2009). Memory retrieval and truth recovery. D. J. D. Sandole, S. Byrne, I. Sandole-Staroste ve J. Senehi (Ed.), *Handbook of conflict analysis and resolution* içinde (ss. 363–382). Londra: Routledge.
- Aslan, S. (2007). Incoherent state: The controversy over Kurdish naming in Turkey. *Nationalism and Ethnic Politics*, 13(3), 423–453.
- Bozarslan, H. (2000). Why the armed struggle? Understanding the violence in Kurdistan of Turkey. F. Ibrahim ve G. Gürbey (Ed.), *The Kurdish conflict in Turkey: Obstacles and chances for peace and democracy* içinde (ss. 24–36). New York: St. Martin's Press.
- Barlas, M. (2001). *Turgut Özal'ın Anıları* (4. baskı, ss. 151). İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Bulut, F. (1998). *Kürt sorununa çözüm arayışları*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.
- Byman, D. (1998). The logic of ethnic terrorism. *Studies in Conflict and Terrorism*, 21(2), 149–169.
- Cemal, H. (2014). *Kürtler* (ss. 269). İstanbul: Doğan Kitap.
- Coşkun, V. (2015). The Kurdish peace process: Oct. 6–8 events and beyond. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(32), 1–12.
- Coşkun, V. (2019). Çözüm süreci: Dün, bugün, yarın. *Liberal Düşünce*, Bahar, 7–18.
- Çalmuk, F. (2001). *Erbakan'ın Kürtleri: Milli Görüş'ün Güneydoğu politikası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çakır, R. (2004). *Türkiye'nin Kürt Sorunu*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çandar, C. (2011). *Dağdan iniş – PKK nasıl silah bırakır?* İstanbul: TESEV Yayınları.

- Çiçek, C. ve Coşkun, V. (2015). Dolmabahçe'den günümüze çözüm süreci: Başarısızlığı anlamak ve yeni bir yol bulmak. İstanbul: Barış Vakfı Politika Raporu - 1.
- Efegil, E. (2009). Türkiye'nin yeni terörle mücadele anlayışı ve Türk karar vericilerinin Kürt sorununa yaklaşımları. B. Duran, M. Ataman ve K. İnat (Ed.), *Ortadoğu Yıllığı 2008* içinde (ss. 448). İstanbul: Küre Yayınları.
- Fisher, R. J. (2009). Interactive conflict resolution: Dialogue, conflict analysis, and problem solving. D. J. D. Sandole, S. Byrne, I. Sandole-Staroste ve J. Senehi (Ed.), *Handbook of conflict analysis and resolution* içinde (ss. 335). Londra: Routledge.
- Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167–191.
- Gunter, M. M. (2014). The Turkish-Kurdish peace process stalled in neutral. *Insight Turkey*, 16(1), 19–22.
- Güneş, C. (Ed.). (2013). *Türkiye'de Kürt ulusal hareketi: Direnişin söylemi*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Karağöl, F. K. (2015). Çatışma çözümü ve kriz evresi: Çözüm süreci üzerine bir inceleme. Ankara: ORMER Perspektif Serileri, No: 7, Ocak.
- Keyman, E. F. (2005). Articulating citizenship and identity. E. F. Keyman ve A. İçduygu (Ed.), *Citizenship in a global world: European questions and Turkish experiences* içinde (ss. 271–278). Londra: Routledge.
- Kirişçi, K. ve Winrow, G. M. (1997). *The Kurdish question and Turkey: An example of a trans-state ethnic conflict*. Londra: Frank Cass.
- Kökçe, H. (2011). *Ak Parti ve Kürtler*. İstanbul: Metaforfoz Yayıncılık.
- Köse, T. (2017). Çözüm sürecinin yükselişi ve düşüşü. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 13–40.
- McDowall, D. (2000). *The modern history of the Kurds* (2. baskı). Londra: I. B. Tauris.
- Öktem, K. (2011). The nation's imprint: Demographic engineering and the change of toponyms in Republican Turkey. *European Journal of Turkish Studies*, (7).

- Sandole, D. J. D., Byrne, S., Sandole-Staroste, I. ve Senehi, J. (Ed.). (2009). *Handbook of conflict analysis and resolution*. Londra: Routledge.
- Somer, M. (2004). Turkey's Kurdish conflict: Changing context and domestic and regional implications. *Middle East Journal*, 58(2), 45–67.
- Somer, M. (2005). Defensive vs. liberal-nationalist perspectives on diversity and the Kurdish conflict: Europeanization, the internal debate, and Türkiyelilik. *New Perspectives on Turkey*, (32), 1–23.
- Somer, M. (2005). Resurgence and remaking of identity. *Comparative Political Studies*, 38(6), 591–622.
- Somer, M. (2007). Defensive and liberal nationalisms: The Kurdish question and modernization/democratization. E. F. Keyman (Ed.), *Remaking Turkey: Globalization, alternative modernities, and democracy* içinde (ss. 195–216). Lanham: Lexington Books.
- Şahin, B. (2015, 28 Ocak). HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'la Söyleşi (II): “Özerklik Adı Altında Minik Ulus-Devletler Değil”. *Birikim Dergisi*.
- Tonge, J. (2014). *Comparative peace processes*. Chichester: John Wiley & Sons.
- Türköne, M. ve Yayman, H. (2009). *Kürt sorunu nasıl çözülmez: Demokratik çözümden milli birlik projesine*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Yayman, H. (2011). *Şark Meselesinden Demokratik Açılıma: Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası*. Ankara: SETA Yayınları.
- Yeğen, M. (2006). *Müstakbel Türk'ten sözde vatandaşa: Cumhuriyet ve Türkler* (ss. 129). İstanbul: İletişim Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Acun, C., & Öner, H. (2025). *DAİŞ – PYD çatışmasının sıcak cephesi: Ayn El-Arab (Kobani)*. SETA Perspektif. <https://www.setav.org/daes-pyd-catismasin-in-sicak-cephesi-ayn-el-arab-kobani>
- Amnesty International. (2015, Temmuz). *Kobani: Bir İnsan Hakları Krizi*. Amnesty International. Erişim adresi: <http://amnesty.org.tr/uploads/Docs/kobani-turkce785.pdf>.

- Arı Hareketi. (2014). *Kürt sorunu raporu*. <https://stratejikoperasyon.files.wordpress.com/2014/07/ari-hareketi-kurt-raporu.pdf>
- Al Jazeera Türk. (2015, 7 Haziran). *Çözüm sürecinde somut adımlar: 7 Haziran sonrasında kaldı*. <https://www.aljazeera.com.tr/gorus/cozum-surecinde-somut-adimlar-7-haziran-sonrasina-kaldi>
- Al Jazeera. (2014, 30 Ekim). *CHP'den Kobani raporu*. <https://www.aljazeera.com.tr/haber/chpden-kobani-raporu>
- HIİK. (2009). *Conflict barometer 2009*. Heidelberg Institute for International Conflict Research. http://www.hiik.de/en/konfliktbarometer/pdf/ConflictBarometer_2009.pdf
- Ete, H. (2009). *DTP çözüm sürecine nasıl katkıda bulunabilir?* SETA. <https://www.setav.org/dtp-cozum-surecine-nasil-katkida-bulunabilir/>
(Erişim tarihi: 1 Mart 2025)
- HÜDA PAR. (2014, 22 Ekim). *Kobani bahanesiyle gerçekleşen saldırılar raporu*. <https://www.hudapar.org/haber/2014/10/22/kobani-bahanesiyle-saldirilar-raporu/>
- Karağöl, F. K. (2015). *Çatışma çözümü ve kriz evresi: Çözüm süreci üzerine bir inceleme* (ORMER Perspektif Serileri, No: 7). ORMER. <https://www.ormer.org/perspektif7>
- “Kürtlerin Yoğun Olarak Yaşadığı 22 Kent Merkezinde Yapılan Araştırma: Çözüm Süreci'ne Destek Oranı”, Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAMER). (2014, Ekim 25-28).
- Pollmark (2014). “6-8 Ekim Olayları Çözüm Sürecine Desteği Düşürmedi”. Memurlar.net. <https://www.memurlar.net/haber/492714/6-8-ekim-olaylari-cozum-surecine-destegi-dusurmedi.html>
- Şahin, B. (2015). *Sessiz devrim: Türkiye'nin demokratik değişim ve dönüşüm envanteri (2002–2014)*. Kamu Düzeni ve Güvenliği Müsteşarlığı. <https://www.kdgm.gov.tr/sessiz-devrim-raporu-2015.pdf>

Hilal BARIN

- UKAM. (2014). *Çözüm süreci söyleşileri serisi 1 (M. Yeğen ile söyleşi)*. UKAM Yayınları. <https://www.ukam.org.tr/surec-soylesileri-1>
- Barın, T. (2013). *Uzlaşma yolunda komisyon'un uzlaştığı maddeler ve anayasa* (SETA Analiz, Ağustos). SETA. <https://www.setav.org/uzlasma-yolunda-komisyunun-uzlastigi-maddeler-ve-anayasa/>
- Cumhuriyet Halk Partisi. (1989). *Sosyal Demokrat Halkçı Partisi'nin Doğu ve Güneydoğu Sorunu'na bakışı ve çözüm önerileri raporu*. <https://www.chp.org.tr/dosyalar/1989-raporu.pdf>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2012). *Uludere Alt Komisyon Raporu*. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanlığı. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/uludere-raporu-2012.pdf>.